

קונטרס

הראש השנה שלנו

והוא פרק
מתוך הספר
"שיח שרפי קודש"

לקטו אחד לאחד
מתוך חלק א' מסימן קפ"ה והלאה

יצא לאור לקראת ימי ראש השנה ה'תשפ"ה
על ידי אגדת "משך הנחל"
להדפסת והפצת ספרי מוהר"ן מברסלב זיע"א

לזכרון עולם בהיכל ה'

לעדי עד יוחק בספר החסיד המופלא והמופלא במעשיו ומידותיו, הוא הגבר הקים עולה
של הדפסת ספרי רבינו ומסר נפשו כל ימיו להשקות ולהרוות צמאונם של ישראל
מאוצרותיו של רבינו הקדוש הנגמ"ח במחשבה דיבור ומעשה
כתב הדפים והפיץ אלפים ורבבות ספרי קודש מתורת רביה"ק ותלמידיו

אברהם נחמן שמחה

הרה"ח רבי ב"ד אלעזר **ווייצהנדלר** זצ"ל

מייסד אגודת "משך הנחל" להדפסת והפצת ספרי מוהר"ן מברסלב זצ"ל
נלב"ע ביום כ"ד אדר ב' תשע"ד

ת.נ.צ.ב.ה

נדפס בארץ ישראל על נייר חו"ל שאין בו חשש חילול שבת ח"ו - Printed In E. israel

בתי כנסיות, ישיבות, ספריות, בתי כלא וכדו' המעוניינים לקבל חינם
את ספרי מוהר"ן מברסלב זצ"ל יפנו במכתב בקשה בדואר לכתובת דלהלן.
כמו"כ ניתנת אפשרות להנציח בספרים שמות יקיריהם שיהלכו לעולמם

בדבר פרטים נא לפנות אגודת משך הנחל ת.ד. 5719 ירושלים 91056
טלפון 02-627-3120 פקס 02-626-2579
לתרומות קודש עבור הדפסת ספרי רבינו"ל ניתן להפקיד בבנק הדואר מס' חשבון 7-37621-4

©

copyright

שיח שרפי קודש - תשפ"ד

כל הזכויות שמורות הן על פי דין תורה והן להבדיל עפ"י החוק הבינלאומי, ואנו אוסרים בכל
תוקף כל אופן של הדפסה, צילום והעתקה, תרגום, איכסון במחשב, וכל כיוצא בלי רשות
מפורשת בכתב מהמלבי"ד, ואין הספר נמכר אלא על מנת הנ"ל וכן שלא ייעשה בו שימוש
שלא כדין, ושארית ישראל לא יעשו עולה

ראש השנה שלו

גדל יקרתו

א

ועל כן באמת ענין ראש השנה הוא ענין נפלא ונעלם מאד, כפי אשר
הבננו מדברי רבנו ז"ל גדל עצם גדלת נוראות ראש השנה, שאמר
(חיי מוהר"ן סי' תג) שכל ענינו ועסקו הוא ראש השנה:

(ליקוטי הלכות תפילת ערבית ד אות יג)

ב

זה סמוך שמעתי מידידנו הותיק רבי גרשון גרין יאיר, נכד המגיד ז"ל
מטירהאויצע, ששמע מפיו הקדוש שבראש השנה הכל מקבלים
ממנו תקון; אפילו דברים שאי אפשר לתקנם בזמן אחר - בראש השנה
נתתקן הכל:

ב. מובא גם בחיי מוהר"ן סוף סימן ת"ו; [וראה ב'ליקוטי הלכות' ערלה ד' אות ד': "שאנו
צריכין להתקבץ הרבה נפשות בראש השנה אל צדיקי אמת וכו', שעל ידי זה נתתקן הכל
וכו'", ועיין שם באותיות ד' - ח' ביאור ענין זה באריכות על פי דברי רבינו בליקוטי תנינא
סימן א'].
סימן א'.

ג

שְׁמַעְתִּי מֵאָבִי שֶׁשָּׁמַע מֵאֲנָשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ הַמְקַרְבִּים אֵלָיו ז"ל, שֶׁפַּעַם אַחַת בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה אָמַר רַבֵּנוּ ז"ל לֹאנְשָׁיו: "מָה אַתֶּם נוֹסְעִים אֵלַי? מָה אַתֶּם רוֹצִים מִמֶּנִּי? הֲלֹא אִם לֹא הֵייתֶם אֶצְלִי, הֵייתִי יָשָׁן, וְכִשְׁהָיוּ תוֹקְעִין בְּשׁוּפָר - הֵייתִי נֶעוֹר!", וּבִלְשׁוֹן אֲשַׁכְּנֹ: "וּוֹאֲלֹט אֵיךְ מִיר גַּעֲשָׁלֶאפֶן, מָעַן וּוֹאֲלֹט אֶ בְּלֹאז גַּעֲטֹאֶהֶן מִיט דָּעם שׁוּפָר - וּוֹאֲלֹט אֵיךְ מִיר אוֹיף גַּעֲכֹאפֶט!"; וְהַמְשָׁכִיל יָבִין עַד הֵכֵן הַדְּבָרִים מַגִּיעִים:

(כתב יד הרב מטשעהרין)

ד

כָּבֵר הִזְהִירָנוּ הוּא ז"ל (חיי מוהר"ן סי' תג) שְׁמִי שֶׁהוּא אֶצְלוֹ עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה - צָרִיךְ לְשַׁמַּח בְּכָל הַשָּׁנָה, וְאָמַר בְּפִרוּשׁ: "אֲכָלוּ מַעֲדָנִים וּשְׂתוּ מִמִּתְקִים, כִּי חֲדוֹת ה' הֵיא מְעַזְכֶּם" (מלשה"כ נחמיה ח י); כִּי הַמְקַרָּא הִזָּה נֶאֱמַר עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה (ראה שם פסוק ב):

(עלים לתרופה, מכתב מאור ליום ג ב דחווה"מ סוכות תקצ"ח)

ה

רַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ אָמַר אוֹדוֹת הַנְּסִיעָה אֵלָיו: "אֵיךְ הָאֵב זִיךְ שׁוִין אוֹיִסְגַּעְקוּקֵט אוֹיף מֵיִינַע מַעֲנִטְשֵׁן וּוֹאס זֵי פֶאָרֶן צו מִיר, און אוֹיף צוֹרִיק אוֹיף" - "כָּבֵר הַתְּבוֹנֵנְתִּי וְהַשְּׁגָחְתִּי עַל אֲנָשֵׁי הַנוֹסְעִים אֵלַי, וְגַם עַל חֲזָרְתָּם:

ג. עיין 'שער הכוונות' עניין ראש השנה דרוש ג' ודרוש ח'.
ד. ודיבור זה אמרה בכלליות על עניין הנסיעה שנוסעים אליו, ולא דווקא על ראש השנה או על הוצאות הנסיעה, וראה ב'חיי מוהר"ן' סימן רצ"א מה שאמר רבינו: "'אֵיךְ וואונטש

ו

רַבֵּנוּ ז"ל אָמַר פַּעַם אַחַת עַל אוֹדוֹת הַנְּסִיעָה שֶׁנִּסְעוּ אֵלָיו אֲנָשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ בְּזֶה הַלָּשׁוֹן: "צוּ מִיר פֶּאָרְן זַעֲנֵעַן זִיךְ אַזוֹי פִּיל מִתְגַּבֵּר דִּי מְנִיעוֹת, אַז אַפֵּלוּ אַ פֶּאָטֶער מִיט אַ זון וואס זיי זענען בייִדע פון מיינע לייט - קען דער פֶּאָטֶער זיין אַ מוֹנֶע דעם זון נִיט צו דער לֶאָזן אִים פֶּאָרן!" - "בְּשִׁבִּיל לְנִסֵּעַ אֵלַי מִתְגַּבְּרוֹת כָּל כֶּף הַמְּנִיעוֹת, עַד שֶׁאֶפֵּלוּ אָב וּבָנוּ שֶׁשְּׁנִיָּהֶם מֵאֲנָשֵׁי - יָכוֹל הָאָב לְהִיּוֹת מוֹנֶע לְבָנוּ לְכִלִּי לְהַנִּיחַ לוֹ לְנִסֵּעַ!" (רבי אברהם ב"ר נחמן, נחלי אמונה מכתב י')

פַּעַם כְּשֶׁנִּסְעַר רַבִּי יוֹדֵל מִמַּעְדוּעַדִּיוּקֶע לְבִרְסָלָבִי לְשִׁהוֹת אֶצֶל רַבֵּנוּ עַל יְמֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה, רָצָה גַם בְּנוֹ רַבִּי יִשְׁעִיָּה שְׁלוֹמִי לְהַצְטָרֵף אֵלָיו וּלְנִסֵּעַ עִמּוֹ, אֲךָ מִחֲמַת הָעֲנִיּוֹת וְהַדְּחָקוֹת וְקוּשֵׁי טִלְטוּל הַדְּרָכִים לֹא לָקָחוּ

מִיר אַז אִיךְ זָאל זוכָה זיין צו זען דאס לַעֲכִסְיָגִקִּיט פון די וועגן וואס איר פֶּאָרְט אױף זיי צו מִיר" - "אחלי, שאזכה לראות אור בהירות הדרך שאתם נוסעים עליו אלי". (רל"י); עיין בגמרא יומא ע"ז ע"ב: "רב יוסף שרא להו לבני בי תרבו למיעבר במיא למיתי לפירקא, למיזל לא שרא להו. אמר ליה אביי: אם כן אתה מכשילן לעתיד לבוא", וברש"י שם ד"ה 'לעתיד לבוא': "לשנה אחרת לא יבוא, הואיל ולא התרתם לעבור את המים ולחזור"; ועיין היטב ב'ליקוטי הלכות' פיקדון ה', והבן; וראה 'שארית יצחק' מכתב י' מרבי יצחק ברייטער מיום ערב פסח תרפ"ג.

ה. שהיא דרך קשה ורחוקה מאוד בנסיעה בעגלה וסוסים. (רל"י). [כיום מרחק הנסיעה בין העיר מעדוועדיווקע לעיר ברסלב הוא שלוש מאות ועשרים קילומטר, ובקו אווירי הוא כמאתיים וחמישים קילומטר].

ו. ממקום אחר משמע שבהתקרבות רבי יודל התקרב עימו גם בנו רבי ישעיה שלום, והנה לפי החשבון הרי שמעשה זה היה כמה שנים אחר נישואיו של רבי ישעיה שלום, אלא שרבי ישעיה שלום היה גם כן עני מאוד, והיה נצרך לעזרת אביו בהוצאות הנסיעה, ורבינו רצה 'מסירות נפש' מרבי יודל. (רל"י).

רבי יודל עמו. כְּשֶׁנִּכְנַס רבי יודל אֶל רַבְּנוֹ, אָמַר לוֹ רַבְּנוֹ מַעֲצָמוֹ: "מִיִּין זאך איז א פּלא: א טאטע פאַרט צו מיר, גלייבט ער דאך אין מיר, זיין זון וויל אויכט פאַרן - וויל ער אים נישט נעמען!" - "עניני הוא פלא: האבא נוסע אלי, הרי שמאמין בי, ואף על פי כן בנו שרוצה גם כן לנסע אלי - אין חפץ האב לקחתו!"; וכל ימיו היה מתחרט רבי יודל על כך שלא הביא אז את בנו:

פַּעַם אחת נסעו מוהרנ"ת ורבי נפתלי מנעמרוב לברסלב, להיות אצל רבנו ז"ל על ראש השנה כפקדתו. כְּשֶׁנִּכְנְסוּ אֵלָיו וקבלו פניו, אָמַר לָהֶם: "דאנקען גאט וואס איר זענט שוין דא; און אז איר זענט דא - האט באדארפט די גאנצע וועלט צו זיין דא, און אז זיי זענען נישט דא - ווי אזוי זענט איר דא? און אז איר זענט יא דא - באדארף דאך די גאנצע וועלט צו זיין דא!" - "תהלה לאל שאתם כבר כאן; ואם אתם כאן - הרי צריכים כל בני העולם להיות פה, וכשהם לא נמצאים כאן - היאך אתם נמצאים כאן? וכשאתם כן כאן - הרי צריכים הרי כל בני העולם להיות כאן!", וכך חזר רבנו ז"ל לפנייהם כְּמָה וְכְמָה פַּעַמִּים*:

ז. ורואים ממעשה זה גם את גודל חיוב חינוך הבנים שמוטל על האב, כי כשהאב מטלטל עצמו ונוסע ובא לרבינו, זהו סימן לאמונת חכמים, ומדוע איפוא לא ייקח עימו את בנו, שהוא השארתו של האדם אחריו? (רל"י).

ח. "שיחה זו שמעתי מפי ידידנו החסיד רבי נתן בארסקי, וכשאמרתי זאת לרבי לוי יצחק קלסיה מאוד, ואמר שהיא יקרה וחדשה אצלו, שלא שמעה מעולם, וזהו עוד נדבך לבניין הראש השנה של רבינו ז"ל". (רנ"י בורשטיין, 'אוצר נחמני').

וידוי דברים לפניו

ח

אֲזַהֲרֶת הָרֹב רַבִּי נַחֲמָן עַל וִידוּי דְּבָרִים לִפְנֵי הַחֶכֶם, עֲנִין זֶה נִהַג הָרֹב רַבִּי נַחֲמָן לְבִדּוֹ, וְלֹא תִלְמִידוֹ. וְלֹא נִפְלְאָת הִיא, מַעֲנִינִי הַגּוֹף וְכו', כַּאֲשֶׁר יַחֲלֶה הָאָדָם מְכָרֵחַ לְסִפּוֹר לִפְנֵי הַדְּאֻקָּטוֹר כָּל עֲנִינֵי מַחֲלָהוּ, כָּל שָׁכֵן בְּרִפּוּאֵת הַנֶּפֶשׁ וְכו'. וְכֵן נִהַג הָרֹב הַצַּדִּיק רַבִּי זֹוֹסְיָא וְכו', וְהָרֹב הַצַּדִּיק רַבִּי מֹשֶׁה בְּהָרֹב רַבִּי נַחֲמָן מְקַאֲסִיב וְכו', וְכֵן מוֹבָא בְּחַיִּי מוֹהַר"ן אוֹת נ"ח מַעֲשֶׂה בְּשֵׁם הַפֶּעַל שֵׁם טוֹבִי:

(כת"י רבי יצחק אייזיק מבוקרסט)

ט

דֶּרֶךְ ה'וִידוּי דְּבָרִים' לִפְנֵי רַבֵּנוּ ז"ל בְּחַיִּים חַיּוּתוֹ, הִיָּה נוֹהֵג לְכָלֵל רַק בְּעָרֵב רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְרַק עַד שְׁנֵסַע לְלַעֲמַבְעֶרֶג; וּבִפְרִשְׁת בֶּלֶק שְׁנַת תַּקס"ח חֲזַר רַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ מְלַעֲמַבְעֶרֶג, וּמִנִּי אַז פִּסַּק מְלַנְהֵג בְּדֶרֶךְ הַיִּדוּי לִפְנֵי מְטַעְמִים הַכְּמוּסִים עִמּוֹ, וְלֹא נֹדְעָה הַסִּבָּה לָזֶה, וְכִמְסָפָר בִּסְפָר 'שִׁיחֹת וְסִפּוּרִים', וְנִפְסַק אַז הַדְּבָר לְגַמְרִי, וְאַפְלוּ בְּעָרֵב רֹאשׁ הַשָּׁנָה

- ט. וראה ליקוטי קמא סימן ד' (וב'ליקוטי עצות' ערך 'וידוי דברים' וערך 'תשובה').
 י. זולת בשעת התקרבות המקורב לרבינו, שאז היה גם כן נוהג עניין זה של וידוי דברים, וכמו שמצינו אצל רבי יודל ואצל רבי יצחק חתן המגיד ועוד, שציווה עליהם רבינו בעת התקרבותם שיתוודו לפניו (ובוודאי שה'וידוי דברים' אצל צדיקים אלו היה רק בדברים ועניינים של דק מן הדק, לפי ערכם). (רל"י).
 יא. סימן נ"ו: "ובאותו העת לא היה נוהג עוד רבינו ז"ל לשמוע וידוי דברים, מהטעמים

כְּשֶׁנִּכְנְסוּ אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ אֶל רִבְנוֹ, נִכְנְסוּ רַק עִם קוּיטְלֶאךְ (פִּתְקָאוֹת) שֶׁהָיָה כְּתוּב בָּהֶן רַק שְׁמוֹ שֶׁל הַנִּכְנָס וְתוֹ לֹא־י.

וְרֹאֵה בְּחַיֵּי מוֹהֲרֵ"ן בְּסִימָן תצ"א שֶׁהִנְהִיגַת הַתַּעֲנִיטִים נִפְסָקָה גַּם הִיא אַחֲרֵי שׁוּבוֹ שֶׁל רִבְנוֹ מְלַעַמְפֶּעֶרְג; אֲמָנָם הִנְהִיגָה שֶׁל 'צֶעֱטְלֶאךְ' (פִּתְקָאוֹת) הָיְתָה נוֹהֶגֶת גַּם אַחֲרֵי שְׁחִזּוֹר מְלַעַמְפֶּעֶרְג, דִּהְיִנוּ שִׁפְעַת שְׁנִפְרָדוֹ מִרִבְנוֹ ז"ל בְּמוֹצְאֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה הָיָה נוֹתֵן לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מֵאַנְשָׁיו צֶעֱטְעֶלֶע (פִּתְקָא), וְשֵׁם רָשָׁם רִבְנוֹ הִקְדוּשׁ לְכָל אֶחָד בְּפִרְטִיּוֹת אֵיזָה עֲבֻדוֹת וְהִנְהִיגוֹת שִׁינְהֵג הָאָדָם בְּעֶצְמוֹ. וְלֹאֲחֵר הִסְתַּלְקוֹת רִבְנוֹ שָׁבוּ אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ לְנִהֵג עַל צִיּוּנוֹ הִקְדוּשׁ בְּהִנְהִיגָה זוֹ שֶׁל וְדוּי דְּבָרִים

הַכְמוּסִים אִיתּוֹ; וְרֹאֵה לַהֲלֹן בַּעֲרֹךְ 'רַבִּי יְהוּדָה אֲלִיעֶזֶר': 'רַבִּי יְהוּדָה אֲלִיעֶזֶר שֶׁנִּסְעָה עִם מוֹהֲרֵנִ"ת לֶאֱרֹץ יִשְׂרָאֵל, הִתְקַרֵּב לְרַבִּינוֹ הַקְדוּשׁ בַּעַת חוֹלּוֹ בְּסוֹף יָמָיו, וְרָצָה לִפְרֹשׁ שִׁיחָתוֹ וּלְהַתְּוֹדוֹת לִפְנֵי רַבִּינוֹ; לֹא הִנִּיחוּ רַבִּינוֹ, רַק אָמַר לוֹ: 'זֶאֱלֶסְט רַעְדֵּן מִיט רַבִּי נִתְנָ'עוּ, נָאֵר וְאִסְ דָּעוּ, זֶאֱלֶסְט אִים נִישְׁט דָּעֶרֶצִיילֵן' - 'דַּבֵּר וְשׁוּחַח עִם מוֹהֲרֵנִ"ת, אֲלֵא מָה, אֵל תִּסְפֹּר לוֹ בִּפְרִטִּיּוֹת'.

יב. רֹאֵה עוֹד לַעֲלִיל סִימָן קפ"א, וְרֹאֵה עוֹד לַהֲלֹן בַּעֲרֹךְ 'רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מִזְשַׁעֲרִין' שֶׁכָּל קוּיטְל שִׁידַע רַבִּינוֹ שִׁבְעִלּוֹ יִסְתַּלְקוּ לַעֲוֹלָמָם בִּשְׁנָה זוֹ, הִיָּה מִשְׁלִיכָה תַּחַת הַשּׁוֹלְחָן, וְהִיָּה מִשְׁלִיךְ זֹאת רַק אַחֵר שִׁיֵּצֵא בַּעַל הַקּוּיטְל מֵעִימּוֹ. וְרַבִּינוֹ הִזְהִיר בְּאִזְהָרָה אֶת הַנִּכְנָסִים לְבַלִּי לְהַבִּיט בַּפִּתְקָאוֹת אֵלּוּ. (רל"י); רֹאֵה עוֹד ב'שִׁבְחֵי הַר"ן' חֶלֶק ב' סִימָן טו (בִּמְעֵשָׂה נִסִּיעַת רַבִּינוֹ לֶאֱרֹץ יִשְׂרָאֵל): "וְהָלַכּוּ מִשָּׁם וּבָאוּ בַּעֲרֹב לַיִל זָכוֹר בְּרִית לַעֲרִי הַקּוּדֹשׁ חִיפָה. וְעַמְדוֹ אֲצֵל הַר הַכְּרֵמֶל נִגְדַּת מַעֲרַת אֱלִיהֶו. וּבִאֲשֻׁמּוֹרֶת הַבּוֹקֵר אָמְרוּ כָּל הָעָם סִלִּחוֹת בְּשִׂמְחָה גְּדוֹלָה, וְאַחֲרֵי חֲצוֹת הַיּוֹם הָלַכוּ לַמִּקְוֶה, וְאַחֲרֵיכֵךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת וּנְתַמָּהמָהוּ עַד הַלַּיְלָה וְכו', וְצִוּוּהוּ לוֹ לִקְרוֹת וּלְהַזְכִּיר לִפְנֵי מִהַצְעִטִּיל כָּל הַנִּרְשָׁמִים שָׁם, דִּהְיִנוּ כָּל הַנְּלוּוִים אֵלָיו שֶׁנִּתְּנוּ לוֹ צֶעֱטִילִךְ מִשְׁמוֹתֵיהֶם"; [בַּעֲנִין כּוֹחַ הַקּוּיטְל, רֹאֵה רַמב"ן בַּמְדַּבֵּר פֶּרֶק א פֶּסוּק מֵה].

יג. רֹאֵה ב'שִׁיחּוֹת הַר"ן' סִימָן קפ"ה: "זֹאת הִיָּתָה הִנְהִיגָה הַכְּלָלִית שֶׁצִּוּוּהָ וְהִזְהִיר אֶת כּוֹלָם, דִּהְיִינוּ לַלְמוּד פּוֹסֵק בְּכָל יוֹם; אֲפִילוֹ בְּיוֹם שֶׁאֵין לוֹ פְּנָי - יִלְמַד עַל כָּל פְּנִים אֵיזָה סַעִיף שׁוֹלְחָן עֶרוֹךְ בְּכָל מְקוֹם שֶׁהוּא וְכו'. גַּם זֹאת הִיָּתָה הִנְהִיגָה כְּלָלִית שֶׁהִזְהִיר אֶת כָּל אֶחָד וְאֶחָד, דִּהְיִינוּ לְהַתְּבוֹדֵד בְּכָל יוֹם וּפִרְשׁ שִׁיחָתוֹ לִפְנֵי הָשֵׁם יִתְבָּרַךְ, וּלְבַקֵּשׁ מִלִּפְנֵי רַחֲמִים וְתַחֲנוּגִים לְזָכוֹת לְהִתְקַרֵּב לְעִבּוּדוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ". (רל"י).

לפָּנָיו, וְהָיוּ מִבְקָשִׁים וּמִפְצִירִים אֶז שְׁיַעֲזֹר רַחֲמִים גְּדוֹלִים וְרַבִּים
עֲלֵיהֶם אֶצֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ׃

בְּאֵר רַבִּי אֲבִרָה בֶּן רַבִּי נַחֲמָן בְּעֻנֵּין הַמִּפְלֵא שְׁרָאִינוּ אֶצֶל רַבְּנֵי קָדָם שְׁנִסֵּעַ
לְעַמְּבֶּעֶר, שְׁנֵהֵג אֶז בְּהִנְהֵגַת ה'וֹדוֹי דְּבָרִים', שְׁלִכְאוּרָה אִיף הָיָה
בִּיכְלָתָם שֶׁל כְּחֵמֶשׁ מֵאוֹת וְשֵׁשׁ מֵאוֹת אֲנָשִׁים וְאִף יוֹתֵר שָׁבְאוּ לְהִסְתּוֹפֵף
בְּצִלוֹ בִּימֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְהַפְנֵס אֵלָיו וּלְהַתְּנוּדוֹת לְפָנָיו, וּלְסַפֵּר לְפָנָיו אִישׁ
אִישׁ כָּל לְבוֹ, וּיְפָרֵשׁ לָהֶם אֶז רַבְּנֵי דְרָךְ תְּשׁוּבָה כְּרָאוּי לָהֶם - בְּזִמְנָן מְעַט
כְּזֶה שֶׁל עָרֵב רֹאשׁ הַשָּׁנָה? כִּי הַתְּפִלָּה בְּבִקָּר הַתְּאַרְכָּה מְאֹד, וְתַפְלַת מִנְחָה
שֶׁל עָרֵב רֹאשׁ הַשָּׁנָה הָיָה נְהוּג אֶצֶל רַבְּנֵי לְהַתְּחִיל לְהַתְּפִלֵּל אוֹתָהּ מִקֵּדָם
מְאֹד ('מִנְחָה הָאֵט זִיף אֲנִיגְעָהוּיבֵן שְׁטַאָרְק פֶּרִי')^ט, וּבֵין שְׁחִרִית לְמִנְחָה לֹא

יד. כִּי הִיטָה מַעֲוֹלָם הַדֶּרֶךְ בַּעַת הַהִשְׁתַּטְחוֹת עַל צִיּוּנוֹ הַקָּדוֹשׁ, לְבַקֵּשׁ מִרְבִּינוֹ הַקָּדוֹשׁ
שִׁיבִקֵּשׁ וְיַעֲזֹר אֶצֶל ה' יִתְבָּרֵךְ רַחֲמִים רַבִּים וְגִדּוּלִים, כִּי רַחֲמִים פְּשׁוּטִים אֵינֶם מִסְפִּיקִים (עֵיין
לִיקוּטֵי קֵמָא סִימָן קה). וְצִרִיכִים לְהִיזָהר מְאֹד מִלְּשׁוֹנוֹת שֶׁל בִּקְשָׁה מִהַצְדִּיק עֲצֻמוֹ, אֵלָּא כֹל
הַדִּיבּוּרִים יֵהיוּ רַק עַל דְּרָךְ הַכְּתוּב בַּתּוֹרָה (בְּמַדְבָּר כֹּא ז): "וַיִּבֹא הָעָם אֶל מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ חֲטִאֲנוּ
כִּי דִיבְרָנוּ בְּה' וּבֵן, הַתְּפִלָּל אֵל ה' וַיִּסֹּר מֵעֲלֵינוּ אֶת הַנֶּחֱשׁ, וַיִּתְּפֵל מֹשֶׁה בַּעַד הָעָם", כִּי
הַתּוֹרָה נוֹתֶנֶת לָנוּ בְּזֶה דֶּרֶךְ לִימוּד, הֵיאֵךְ וּבִאִזָּה אֹפֶן לְבַקֵּשׁ וּלְהַתְּפִלֵּל כְּשֶׁנִּמְצָאִים אֶצֶל
הַצְדִּיק; וּבַתּוֹךְ דְּבָרֵי הַבִּקְשָׁה אִפְשָׁר לְהַזְכִּיר כֹּל מִיָּנִי לִימוּד זְכוֹת וְנִקּוּדוֹת טוֹבוֹת שְׁבִזְכוּתָם
אֲכֵן יִתְעוֹרְרוּ רַחֲמִים רַבִּים אֶצֶל הַשֵּׁי"ת. (רל"י); [וְרֹאֵה 'עֲלִים לְתַרּוּפָה' בְּמִכְתָּב מִיּוֹם ב' וַיִּשָּׁב
שְׁנַת תִּקְפ"ז: "עֲלִיךְ אַחִי נִפְשִׁי וּלְבָבִי הַמְּצוּה הַזֹּאת וְעַל כֹּל אֲנִשִּׁי שְׁלוֹמֹנוּ הַנְּלוּוִים אֵלֶיךָ,
שֶׁתִּלְכוּ עַל צִיּוֹן הַקָּדוֹשׁ וְהַנּוֹרָא וְתִסְפְּרוּ בְּפִיכֶם לְרַבִּינוּ ז"ל כֹּל זֶה כֹּאשֶׁר בְּלִבְכֶּם, וְתִבְקְשׁוּ
וְתִתְחַנְּנוּ לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ שִׁיחֻמוֹל עַל עֲנִיּוֹתָנוּ וּשְׁפִלוּתָנוּ וְיִהְיֶה בְּעֶזְרָנוּ לְגַמּוֹר עֲסָקָנוּ מִהֲרָה, כִּי
אֵין לָנוּ עַל מִי לְהַשְׁעֵן כִּי אִם עַל אֲבִינוּ שְׁבַשְׁמִים בְּכוֹחַ זְכוֹת אֲדוֹנָנוּ מוֹרֵנוּ וְרַבִּינוּ אֹר
הָאוֹרוֹת זָכַר צְדִיק וְקָדוֹשׁ לְבִרְכָּה, וְה' הַטוֹב יַעֲשֶׂה"; וְעֵיין עוֹד בְּלִשׁוֹן תְּפִלַּת מוֹהֲרַנ"ת
בְּלִיקוּטֵי תְּפִלוֹת ח"ב סִימָן מ"ז, וּבַתְּפִלָּה שֶׁאַחֲרֵי הַתִּיקוֹן הַכֹּלְלִי].

טו. רֹאֵה לְהֵלֵן בְּעֶרֶךְ רַבִּי אַבָּא שׁו"ב שֶׁהִיָּה זֶה בְּשַׁעָה חֲמֵשׁ אַחֵר הַצְהָרִיִּים לְעֶרֶךְ. (רל"י).

הִיָּה זֶמֶן יוֹתֵר מִכְּחֶמֶשׁ שָׁעוֹת לְדוּדֵי דְבָרִים, וְאִם כֵּן הֵיִאָּךְ הִסְפִּיק הַיּוֹם עֲבוּר כָּלֵל כָּל הַבָּאִים לְהַתְּוֹדוֹת, בְּזֶמֶן מְעַט כְּזֶה שֶׁל שְׁלֹשׁ מֵאוֹת דְּקוֹת לַעֲרֹךְ? (שְׁלֹפִי חֲשַׁבּוֹן זֶה הִיָּה לְכָל אֶחָד רַק זֶמֶן שֶׁל כְּחָצִי דְקָה).

וְאָמַר רַבִּי אֲבֵרָהָם לְבָאֵר כְּזֶה שְׁדַּרְךָ ה' וְדוּדֵי דְבָרִים הִיָּתָה בְּאֶפֶן כְּזֶה, שֶׁהִיָּה עוֹמֵד רַבְּנוּ בְּחִדְרוֹ עִם פָּנָיו אֶל הַכְּתָל, כְּדִי שֶׁלֹּא יִתְבַּיֵּשׁ הַמִּתְוֹדֶה, וְנִכְנָס הַנִּכְנָס בְּפֶתַח עֲצוּם וְנוֹרָא, [וְאָמַר לוֹ רַבְּנוּ: "נוּ, זָאג וְוֹאס הָשֵׁם יִתְבָּרַךְ וְוִיִּיסְט, אֹוֶן אֵיךְ וְוִיִּיס, אֹוֶן דוּ וְוִיִּיסְט" - "נוּ, אָמֹור מַה שֶׁהָשֵׁם יִתְבָּרַךְ יוֹדֵעַ, וְאֲנִי יוֹדֵעַ, וְאַתָּה יוֹדֵעַ"] - וְתִכְךָ כְּשֶׁהִתְחִיל הַנִּכְנָס לְהַתְּוֹדוֹת נִשְׁפָּע וְנִמְשָׁךְ עָלָיו זְכָרוֹן פְּלִאֵי כְּזֶה, שֶׁנִּזְכָּר כָּל מַה שֶׁעָבַר עָלָיו מֵעוּדוֹ, וְנִתְעוֹרֵר בְּבִכָּיָה עֲצוּמָה בְּמִרְרוֹת הַלֵּב נוֹרָאָה, וּבְדַבּוּר הַמְּעַט שֶׁהִסְפִּיק לְדַבֵּר - כִּכָּר הִיָּה נִכְלָל כָּל ה' שְׁכָרוֹן לֵב' שָׁלוֹ; וּמִיד הָרִים רַבְּנוּ אֶת יָדוֹ כְּאוֹת לְסִיּוּם דְּבָרָיו וְשִׁיזָא ('דָּעַר רַבִּי הָאֵט אֶמֶךְ גִּעְגֻּעֵבֶן מִיט דִּי הָאֲנִיט'), וְהִיָּה יוֹצֵא תִכְךָ לַחוּץ בְּעֵינָיִם בּוֹכִיּוֹת (וּמִמְשִׁיף לְבָכוֹת וּלְהַתְּחַרֵּט בַּחוּץ), וְנִכְנָס הַשְּׁנִי, וְאֲשֶׁר עַל כֵּן לֹא אָרַךְ הַדְּבָר כִּי אִם זֶמֶן מְעַט מְאֹד. וְאַחֵר כֶּךָ, בִּשְׁעַת שְׁמִיעַת הַתּוֹרָה שֶׁנֶּאֱמָרָה בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה לְכָלֵל, הִיָּה כָּל אֶחָד שֶׁהַתּוֹרָה מְקַדֵּם מוֹצֵא אֶת עֲצָמוֹ בְּתוֹךְ הַתּוֹרָה^{טז}, כִּי בְּתוֹךְ הַתּוֹרָה הִיָּה כָּלֵל כָּל ה' וְדוּדֵי דְבָרִים' שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד, וְכָל אֶחָד הִיָּה מוֹצֵא בְּתוֹךְ הַתּוֹרָה פִּיצֵד מִדְּבַר רַבְּנוּ שֶׁם מְמַנּוּ וּמַעֲנִין וְדוּוֹי^{יז}, וְהִיָּה מוֹצֵא

טז. "דָּעַר צָדִיק נִעְמַט פֿון קִינֵעִם נִישְׁט צו דִּי בַחֲרִיה, עַר גִּיט זַינע תּוֹרָה מִיט זַינע מֵאָמְרִים, אָבֵער אַרִינְלִיגִין אִין מוֹיל אַרִיין? מֵאָך פֿון דִּי תּוֹרוֹת תּפִּלוֹת!" - "הַצְדִּיק אֵינוֹ לּוֹקַח אֶת הַבַּחֲרִיה מִשּׁוּם אֶחָד, הוּא נוֹתֵן אֶת ה'תּוֹרָה' שֶׁלּוֹ וְאֶת ה'מֵאָמְרִים' שֶׁלּוֹ, אִמָּנֵם שֶׁהַצְדִּיק יִכְנִיס לְתוֹךְ הַפֶּה פִּנִּימָה? אֵלֹא עֲשֵׂה מִהַתּוֹרוֹת תּפִּילוֹת". (רל"י).

יז. רֹאה 'שִׁיחוֹת הַר"ן' סִימָן רצ: "שִׁמְעֵתִי בִשְׁמוֹ, שֶׁהַצְדִּיק הַגְּדוֹל בְּהַדִּיבּוּר שֶׁהוּא מְדַבֵּר נִכְלָלִין בּוֹ כָּל הַדְּבוּרִים הַצְרִיכִין אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל, וְכָל הַדְּבָרִים שֶׁצָּרִיךְ כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל. וְזֶהוּ (דְּבָרִים

בזו התורה מה שהיה נצרך לו" - "אין די תורה וואס דער רבי האט געזאגט ראש השנה איז אריינגעגאנגען אלע 'ודוי דברים' פון יעדעם איינעם, און יעדער איינער האט געהאט געטראפן אז דער רבי רעדט פון אים אליין, יעדער איינער האט געהאט אין די תורה וואס ער באדארף":

הנהגתו בראש השנה

❦ יא ❦

רבינו היה מאריך מאוד בתפלת ערבית שבלייל ראשון בראש השנה, ואמר פעם אחת שזה מחמת שהוא מזדרז להמשיך מיד כל התקונים הנמשכים בכל זה החדש:

(שיחות וסיפורים סימן יט)

(א): "אלה הדברים אשר דיבר משה אל כל ישראל". שהדיבורים שדיבר משה נעשה ממנו דברים אל כל ישראל. כי כל אחד מישראל מצא בו מה שצריך כנ"ל.

יח. ראה בליקוטי תנינא סימן מ"ז: "צריך לזה יגיעה גדולה ואומנות יתירה, שיוכל לשקול בפלס דבריו באופן שלא ישמע כל אחד ואחד מהשומעין כי אם מה שצריך לו, לא יותר; ואף על פי שהכל שומעין כל התורה שאומר - עם כל זה לא ישמע כל אחד רק מה שצריך לבד"; וב'קיצור ליקוטי מוהר"ן סימן י"ג אות ג': "כל אלו בני אדם הבאים לחכם הדור, כל אחד ואחד יש לו איזה רצון טוב, והצדיק מעלה כל אלו הרצונות, ובזה הוא מחדש נפשותיהם של אלו האנשים הבאים אליו, ועל ידי זה הוא מביא התגלות התורה שאומר אז בפניהם; נמצא שיש לכל אחד ואחד חלק בתורה כפי רצונו, וכן נתחדש נפשו לטובה. על כן צריך כל אחד להתחזק ולהתעורר שיבוא עם רצונות טובים וכיסופין טובים וחזקים להשם יתברך, כדי שיתחדש נפשו לטובה ביותר"; וראה עוד 'חיי מוהר"ן' סימן כ'.

רַבֵּנוּ הָיָה מְאֲרִיךְ מְאֹד בְּתַפְלָתוֹ בַּלַּיִל הַיּוֹם הָרִאשׁוֹן שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְכִבֵּר יָדָעוּ אֲנָשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ שָׁאִין לָהֶם לְהִמָּתִין עַל סִיּוֹם תַּפְלָתוֹ, וְסִיּוּמוֹ אֶת הַתַּפְלָה לְבָדֵם וְהִלְכוּ לְבֵיתָם לֶאֱכֹל אֶת סְעוּדַת הַחֲגִגָּה. לְאַחֵר אֲכִילָתָם שָׁבוּ לְבֵית הַכִּנְסָה לְעֵרִיכַת הַשְּׁלֶחָן, וּמִצָּאוּ אֶת רַבֵּנוּ עוֹמֵד עַדִּין בְּתַפְלָתוֹ, כִּי הָאֲרִיךְ אַז כְּאַרְבַּע שָׁעוֹת בְּתַפְלָתוֹ:

יב

רַבֵּנוּ אָמַר: "וּוֹאֵס אֲנִדְעָרַע צְדִיקִים הָאֲרַעְוּעֵן בִּיז הוֹשַׁעְנָא רַבָּא, טוֹה אִיף אוֹיף שׁוֹיִן דָּעֵם עֲרֶשְׁטֵן אוֹיף דָּער נֶאכְט" - "מֶה שֶׁצְדִיקִים אַחֲרִים מְתִיגְעִים לַפֻּעַל מִרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְעַד הוֹשַׁעְנָא רַבָּא, פּוֹעֵל אֲנִי כְּכֹר בַּלַּיִלָה הָרִאשׁוֹן שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה"^{יט}:

יג

רַבֵּנוּ אָמַר לְעֲנִין הַקְּבוֹץ הַקָּדוֹשׁ שֶׁל אֲנָשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ הַבָּאִים אֵלָיו לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה: "מִיֵּנֶע לֵייט פֿאַטֶער אִיךְ שׁוֹיִן דִּי עֲרֶשְׁטֶע נֶאכְט" - "גּוֹמֵר אֲנִי אֶת דֵּינָם שֶׁל הָאֲנָשִׁים שְׁלִי וּפּוֹטְרָם כְּכֹר בַּלַּיִלָה הָרִאשׁוֹן"^כ:

יט. ועיין היטב ב'פרפראות לחכמה' על התורה 'תקעו - ממשלה' שבליקוטי תנינא סימן א'.
כ. וראה גמרא ראש השנה דף ח' ע"ב במדרש הפסוק (מלכים א ח נט) "משפט עבדו ומשפט עמו"; וב'ליקוטי הלכות' פיקדון ה' אות ל"ח: "וזה בחינת 'שלושה ספרים נפתחין בראש השנה וכו', צדיקים נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים, רשעים לאלתר למיתה, בינוניים תלויים ועומדים עד יום כיפור וכו'" (ר"ה טז:), על פי דרכנו יתבאר היטב בעזר ה', כי כל אלו שזוכין לאמונת חכמים ונוסעים לצדיקים אמיתיים על ראש השנה, כולם נקראים בשם 'צדיקים' על שם הצדיק שהם מקורבים אליו, כי המחובר לטהור טהור (כלים פ"ב מ"ב), ועל כן הם נחתמין לאלתר לחיים, כי הצדיק האמת כוללם מיד בראש השנה בשכל הכולל, בבחינת קדשי קדשים, כמבואר בהתורה הנ"ל, כי הצדיק האמת יש לו כוח יותר מן הכהן הגדול

יד

בְּלִילָה הָרִאשׁוֹן שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה הָיָה רִבְנֵי עוֹרֹךְ אֶת שְׁלַחְנוּ מֵאַחֵר מֵאֵד
בְּלִילָה כַּנִּל, וְלֹא הָיָה מְדַבֵּר אֶז שׁוֹם דְּבוּר כָּלֵל וְכָלֵל; וְהִיתָה
שׁוֹרָה אֶז יִרְאֶה גְדוּלָּה כָּל כֶּף עַל אֲנָשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ, עַד שֶׁבִּישְׁבֶּם בְּשִׁלְחָן
רִבְנֵי הָיוּ יִרְאִים אֶף לְהָרִים רָאשֵׁיהֶם מֵרֵב פֶּחֶד וְיִרְאַת ה', וּמֵאִימַת יוֹם
הַדִּין כֵּא:

טו

נִהְגוּ עוֹד אֶצֶל רִבְנֵי לְזִמֹּר בְּלִיל רִאשׁוֹן שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה 'אַשֶּׁת חֵיל'
עִם הַנְּגוֹן הַקְּדוּשָׁיִם, כִּי נִרְמַז בּוֹ מֵעַנְיֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה^כ; וְכֵן נִהְגוּ

שנכנס לפני ולפנים, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (הוריות יג.): 'יקרה היא מפנינים' (משלי ג טו) - שהחכם האמת יקר מכהן גדול שנכנס לפני ולפנים; ועל ידי זה נחתמין לאלתר לחיים, כי משם נמתקים כל מיני דינים שבעולם כנ"ל וכו'. ועל כן להיפך רשעים גמורים, שהם החולקים גמורים על הצדיק האמת, שהם עיקר הרשעים, מאחר שהם היפך הצדיק האמת, כי היפך הצדיק הוא רשע - ועל כן בוודאי נחתמין לאלתר למיתה וכו'. בינוניים, הם אלו שאינם מקורבים לצדיקי אמת, אבל אינם חולקים גם כן - הם תלויין ועומדים עד יום כיפור, שאז נכנס הכהן הגדול לפני ולפנים להאבן שתייה, קדשי קדשים וכו'; רק המקורבין לצדיק שנקראים 'צדיקים' נכללים שם מיד בראש השנה, והבינוניים תלויים עד יום כיפור, שאז נכנס הכהן הגדול לשם כנ"ל; וראה עוד שם תפילת המנחה ז' אות פ'.

כא. ראש השנה הוא 'פחד יצחק', ואכן אז בליל ראש השנה ראו במוחש את האוצר של יראת שמים' שיש אצל רבינו (רל"י). וראה עוד בערך רבי אבא שו"ב.

כב. ראה להלן חלק ג' סימן תנ"ח.

כג. וראה 'כוכבי אור' חלק 'חכמה ובינה' אות י"ח, שהטעם שאומרים מזמור זה בליל שבת קודש הוא כי כתבו המקובלים שמידת הבינה נקראת 'אשת חיל', ומכיון שבלייל שבת קודש מקבלת מידת המלכות הארה ממידת הבינה, לכן אומרים אז 'אשת חיל', עיין שם; וראה 'חכמה ותבונה' סימן י' (מאות ו עד הסוף) שביאר שזה סוד העניין של ראש השנה של רבינו הקדוש, כי רבינו הקדוש זכה בהכנסו לארץ ישראל בראש השנה שנת תקנ"ט להשיג בשלימות חמישים שערי בינה, ועל ידי זה הוא מתקן את מידת המלכות בראש השנה בכל

גם בִּשְׂרָאשׁ הַשָּׁנָה חָל בְּשַׁבָּת, שְׁגָם אָז זָמְרוּ רַק אֶת הָאִשֶּׁת חֵיל',
וְלֹא שָׂאָר זְמִירוֹת שַׁבָּת:

טז

אַחֲרֵי הַסְתַּלְקוֹת רַבְּנֵנוּ הִיָּתָה פַּעַם אַחַת בְּלֶבֶד שֶׁשָּׁהָה תַּלְמִידוֹ רַבִּי חֵיִיקֵל
בִּימֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה אֶצֶל הָרֵב הַקָּדוֹשׁ רַבִּי מְרִדְכִי הַמַּגִּיד
מִטְשַׁעֲרָנָא בִּילִי, וְרַבִּי מְרִדְכִי כָּבְדוּ אֹז מְאֹד, וּבִעֵת עֲרִיכַת שְׁלַחְנוּ גַם
הָעֵמִידוֹ עֲבוּרוֹ מְקוֹם מִיָּחָד מֵאַחֲוָרֵי כְּסָאוֹ שֶׁל רַבִּי מְרִדְכִי (א' שְׁטָאט
אוֹנְטֶער דַּעם שְׁטוּל'), שֶׁהָיָה נֹחֵשֵׁב לְמְקוֹם מְכַבֵּד מְאֹד אֶצֶל הַצַּדִּיקִים.
וּבְלִיל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, לְאַחַר שְׁסִים רַבִּי מְרִדְכִי אֶת עֲרִיכַת שְׁלַחְנוּ, נֶאֱנַח
רַבִּי חֵיִיקֵל בְּקוּלוֹ הָרֵם מִמַּעַמְקֵי לְבוֹ (א' זִיפֶץ פּוֹן דַּעם הָאַרְצֵין), וְשָׁמַע
זֹאת רַבִּי מְרִדְכִי וּשְׁאַלּוֹ: "וואס קָרַעכְטָצ'עט איר?" - "מְדוּעַ אַתֶּם
נֶאֱנַחִים?"; הִשְׁיבוּ רַבִּי חֵיִיקֵל בְּחִרְיָפוֹת: "אִיף הָאב זײַן דַּעַרְמָאנֵט אִין
דַּעם רַבִּינֵי'ס רֹאשׁ הַשָּׁנָה אֹון אִין דִּי יִרְאָה וואס איז גַּעוֹוען בִּי דַּעם
רַבִּי'ן, הָאב אִיף גַּעטָאן אַ קָרַעכְטֵץ!" - "נִזְכָּרְתִּי בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל רַבְּנֵנוּ
ז"ל וּבִירְאָה שֶׁשָּׁרְרָה שָׁם אֶצְלוֹ ז"ל, וְעַל כֵּן נֶאֱנַחְתִּי". אָמַר לוֹ רַבִּי
מְרִדְכִי: "נו, זָאג מִיר אַ נְגוּן פּוֹן אֵייעֶר רַבִּי'ן" - "נו, אִם כֵּן הִשְׁמַע לִי
נְגוּן מְגוּנִי רַבֵּךְ", וְרַבִּי חֵיִיקֵל שֶׁהָיָה חֲזָן זָמַר לְפָנָיו 'אַשֶּׁת חֵיל' עִם
הַנְּגוּן הַקָּדוֹשׁ, כִּי כֵן נִהְיָה כְּאִמּוֹר אֶצֶל רַבְּנֵנוּ, לְשִׁיר 'אַשֶּׁת חֵיל' בְּלִיל

שנה ושנה, כי כתבו המקובלים שתיקון המלכות הוא על ידי הבינה, עיין שם; וראה עוד
'חכמה ובינה' שם שכתב שלכן 'אשת חיל' מרמז גם על רבינו הקדוש עצמו, אשר זכה
לשלימות הארת הבינה.

כד. לאחר הסתלקות רבינו היו שנים בהן היה רבי חייקל מגיע לאומאן על ראש השנה,
והיו שנים שלא הגיע, כי לא היה מגיע בקביעות. (רל"י).

ראש השנה. כאשר סיים רבי חייקל לומר את השיר, אמר לו רבי מרדכי: "אין דעם נגון זעה איך דעם רוח הקדש פון אייער רבי'ן" - "בזה הנגון רואה אני את רוח הקדש של רבכם"י.

(סיפרה רבי מרדכי באברניצער ששמעה מפי רבי אברהם בן רבי נחמן)

יז

היו אנשי שלומנו נזהרים מאד לבלי לדבר כלל שום דבור מערב ראש השנה קדם תפלת המנחה, עד למחרת אחרי סיום תפלת מוסף:

יח

ידוע לנו בפרוש משיחות בעל פה, שדעת רבנו הקדוש שהחזנים המשמשים כשליחי צבור (בראש השנה וימים נוראים) צריכים להתפלל היטב כפי הנסח. ובחיי רבנו לא היו אנשיו יורדים לפני התבה מעצמם, גם לא היה שליח צבור וחנון קבוע, רק רבנו ז"ל היה מצוה בכל פעם על אחד מאנשיו להתפלל לפני העמודי; ופעמים רבות שמש

כה. "בפרק 'אשת חיל' מונח 'חומר טוב'... ועתה כשהיה לרבי חייקל שברון לב, כי הוא נזכר ב'ראש השנה של רבינו' - ממילא כבר ניגן את ה'אשת חיל' מותאם עם הזמר הדק היטב" - "דארטן אין דעם 'אשת חיל' ליגט גוטע מאטריאל... און רבי חייקל אז ער געווען צוגראכן, ער האט זיך דערמאנט פונעם רבינ'ס ראש השנה - ממילא האט ער דאס איינגעלייגט גוט". (רל"י).

כו. כי ביום הראשון של ראש השנה הוא דינא קשיא, 'פחד יצחק'; ועיין עוד ב'שיחות הר"ן' סימן כ"א: "בראש השנה ביום הראשון צריכין למעט בדיבור מאוד מאוד; ואמר שאדם גדול צריך לדקדק בזה ביותר וכו'". ואמנם אחרי התפילה למחרת נעשה כבר שמחה וחדווה. (רל"י).

כז. כך שמעתי, שרבינו היה דרכו לשלוח את הבעלי תפילות, ומה שמוזב בימי מוהרנ"ת (ח"א סימן נד) - מובן הדבר שהיה זה דבר יוצא מן הכלל. (רל"י); [ראה 'ימי מוהרנ"ת' שם:

תלמיד רבנו רבי חייקל' כשליח צבור, יותר משאר החזנים, אף לא באפן קבוע, והוא היה חזן ומתפלל כנסת. גם היתה פעם ששלח רבנו את תלמידו הרב רבי אורי מ'אסי להיות שליח צבור, אף על פי שלא הכיר את נסח התפלה. דרכו של רבנו ז"ל היתה שהיה נוהג לקרוא אליו אחרי התפלה לקדוש את המתפללים שחרית ומוסף לפני העמוד:

חייב אספת הנפשות למקום גניזתו

יט

א. ליל שבת ראש חדש איר שנת תק"ע היתה שרפה גדולה בברסלב, ונשרף גם בית רבנו. אחר כך ביום שלישי שאחר שבת נסע רבנו לאומאן^א, ויצא עמו אז גם רבי אהרן הרב מברסלב כדי לדור עמו

"קודם נעילה [שנת תקע"א] לא ידענו מי יתפלל נעילה, ואמרנו לשאול אותו ז"ל בעצמו. ונתעוררתי בעצמי לילך אליו לשאלו, כדי לזכות לקבל פניו הנוראות אז, ואמר רבי נפתלי שגם הוא רוצה לילך בשביל כוונה זו. והלכנו שנינו יחד ובאנו אליו, ונכנסנו לחדרו באימה וביראה; כי תמיד בכל עת שרצינו לכנוס אליו נפל עלינו יראה ובושה, ומחמת זה היה תמיד קשה עלינו מאד תחילת הכניסה לחדרו, ובפרט בעת הזאת, ביום הכיפורים סמוך לנעילה, סמוך להסתלקותו. כשנכנסנו לחדרו ועמדנו על הפתח בבהלה ובאימה, שאל בקיצור על מה באנו, ענינו ואמרנו ביראה: מי יתפלל נעילה? ותיכף היטה בידו עלינו, כאומר: לכו, לכו, אין לי עתה עסק בזה, עשו לכם מה שתרצו".

כח. ראה בערכו.

כט. ראה גם לעיל סימן ק"ח שהיה לו קול ערב, ובסימן ר' שהיה לו קול רם.

ל. ראה בערכו סיפור המעשה.

לא. ראה בארוכה 'חיי מוהר"ן' סימנים קפ"ה - ק"צ, ושם סימן ר"י; 'ימי מוהרנ"ת' חלק א' סימנים מ"ד מ"ה מ"ו; אודות דרך נסיעתו לאומאן ראה עוד בערך 'מברסלב לאומאן', לקמן

בְּאוֹמָאן, כִּי רָצָה לְהִיּוֹת סָמוּךְ וְקָרוֹב לְרַבֵּנוּ, וְאָכֵן הָיָה אֶצֶל רַבֵּנוּ ז"ל כְּמַעֲט כָּל יְמֵי אוֹתוֹ הַקִּיץ י"ב:

ב. כְּשֶׁקָּרְבוּ יְמֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְבוֹא קָבֵל רַבֵּנוּ מִכְּתָב מִתּוֹשְׁבֵי הָעִיר בְּרִסְלָב, וּבּו שָׁטְחוּ אֶת טַעֲנוֹתֵיהֶם לִפְנֵי רַבֵּנוּ, הָיִית שְׁעָתָה מִגִּיעֵים יְמֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְאֵין לָהֶם רַב בְּקִהְלָתָם, כִּי רַבִּי אֶהְרֹן נָסַע מֵהֶם כַּנ"ל, וְכָתְבוּ אֶת טַעֲנָתָם לְרַבֵּנוּ: "מִילָא אִיר זַעֲנֵט אַוּעִקְגֶּפֶאָרְן - קַעֲנֵעֵן מִיר אֵיין גֶּאָרְנִישְׁט זָאגֵן, אָפֶער אִיר הָאט צוגֶענוּמֶען דָּעם רַב אוֹיף? מִיר דֶּארְפֵן הָאבֵן אַ רַב!" - "מִילָא שְׁאַתָּם נִסְעָתָם מִהָעִיר (וְעִזְבִּיתָם אוֹתָהּ) - אֵין בְּפִינוּ זְכוּת טַעֲנָה עַל כָּךְ, אוֹלֵם לְקַחְתָּם עִמָּכֶם גַּם אֶת רַב הָעִיר? הֲלֹא בְּנֵי הָעִיר נִצְרָכִים לְרַב!" ; וְעַל כֵּן מִבְּקָשִׁים הֵם מִרַבֵּנוּ שְׂרָאָה לְשַׁלַּח אֲלֵיהֶם בַּחֲזָרָה אֶת רַבִּי אֶהְרֹן.

רַבֵּנוּ הִרְאָה אֶת הַמְּכָתֵב לְרַבִּי אֶהְרֹן, וְרַבִּי אֶהְרֹן נִעֲנָה וְאָמַר לוֹ: "אֵיף ווִיל דָּאָךְ אָפֶער זַיִן דָּא בֵּי אֵיין אוֹיף רֹאשׁ הַשָּׁנָה!" - "אָבֵל הָרִי רוֹצֶה אֲנִי לְהִיּוֹת כָּאן אֶצְלָכֶם עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה!" ; הִשִּׁיב לוֹ רַבֵּנוּ: "אָפֶער זַיִן זַיִנֶען דָּאָךְ גֶּעֲרַעכְט!" - "וְהָרִי הֵם צוֹדְקִים!" . שָׁאַל רַבִּי אֶהְרֹן אֶת רַבֵּנוּ: "וְעַל אֵיף פֶּאָרְן?" - "הָאם אָסַע בַּחֲזָרָה?", וְאָמַר לוֹ רַבֵּנוּ: "קַעֲנֵסְט זײַךְ נִישְׁט אוֹיסְמָאָלֵן דָּעם צַעַר וּוּאָס אֵיף וְעַל הָאבֵן אַז דו וועסט נִישְׁט זַיִן בֵּי מִיר רֹאשׁ הַשָּׁנָה!" - "אֵינְךָ יָכוֹל לְצִיר לְעֶצְמְךָ אֶת הַצַּעַר שְׂיִהְיָה לִי כְּשֶׁלֹּא תִהְיָה אֶצְלִי עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה!" . נִעֲנָה רַבִּי אֶהְרֹן וְאָמַר: "וְעַל אֵיף בְּלִיִּיבֵן דָּא!" - "אָם כֵּן, אָשָׂאָר כָּאן!" , וְהִשִּׁיב לוֹ רַבֵּנוּ בְּשָׁנִית: "זַיִן זַיִנֶען דָּאָךְ אָפֶער גֶּעֲרַעכְט!" - "וְהָרִי הֵם

צודקים!". שאל שוב רבי אהרן: "וועל איך פארן?" - "האם אסע בחזרה?!", וענה לו רבנו שוב כנ"ל, וכך היה כמה וכמה פעמים; ונסע הרב בחזרה לעירו ברסלב:

ג. בדרך חזרתו פגש רבי אהרן את מוהרנ"ת ואת רבי נפתלי כשהם נוסעים אל רבנו להיות אצלו על ראש השנה, וכשראוהו שאלוהו בתמיהה: "וואו פארסטו אוועק איצטער?" - "להיכן אתה נוסע בזמן כזה?"; וספר להם את סבת נסיעתו וככל המעשה הנ"ל, ותמהו עליו: "כעת לפני ראש השנה נוסעים מרבנו?"; ואמרו לו בפליאה: "וואס? אונו, אפלו דער רבי זאל אונו טרייבן מיט דרוקעס - וואלטן מיר אוועק געפארן פון דעם רבינ'ס ראש השנה?!" - "מה? אנחנו, אפלו היה רבנו מגרשנו עם עצים עבים (הנקראים 'דרוקעס') - וכי היינו נוסעים מה'ראש השנה של רבנו?!" ומהשיך רבי אהרן ונסע לדרפו, ולא היה אצל רבנו על ראש השנה:

ד. והנה בנוסף להרב רבי אהרן, היה חסר גם איש אחד מאנשי רבנו שהיה איש פשוט מאד (גאר א פראסטער מענטש) והיה דר

לג. כי כך היתה דרכו של רבינו מעולם, לבלי לצוות שום ציווי בדווקא לעשות כך או כך, בכדי להשאיר את האדם על הבחירה (ראה 'חיי מוהר"ן' סימן תל), וגם כאן נהג כן רבינו כדרכו תמיד, ומחמת כן לא ירד הרב רבי אהרן לסוף דעת רבינו ז"ל ('עך קאט זיך גישט אנגעשטויסן') והחליט לעצמו כנ"ל. [ויש לנו בזה דרך לימוד מרבינו, שצריכים להתבונן היטב בכל דיבור שיוצא מפי הצדיק, כי הצדיק אינו יכול לומר ולפרט לאדם את הדברים לפרטי הפרטים, כי אחרי שנשמעו הדברים מפי הצדיק צריך האדם לילך ולעיין בהם היטב היטב לבדו מהי דרך ההנהגה למעשה, עד שמוצא אותה, וכמאמר חז"ל (ברכות יט.): 'נפק דוק ותשכח']. (רל"י).

לד. ראה מטבע לשון זה ב'חיי מוהר"ן' סימן ס"ח: "אם היה אחד בא אצלו והיה אומר לו שייתן להחולה הכאה גדולה עם עץ עב שקורין 'דרוק' וכו'".

בְּעִיר וְיִינִיָּצֶע, וְגַם הוּא לֹא בָא אֶז עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וּבָאוּתוֹ עָרְב רֹאשׁ הַשָּׁנָה (הִיא הַשָּׁנָה הָאַחֲרוֹנָה לְחַיֵּי הַקְּדוּשִׁים) דְּבַר רַבֵּנוּ ז"ל הִרְבֵּה מַעֲנִין הַקְּבוּץ הַקְּדוֹשׁ אֶצְלוֹ עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְאָמַר אֶז: "אַהֲרָ'לֶע אִיז נִישְׁט דָּא - און בְּעִר'לֶע אִיז נִישְׁט דָּא" - "אַהֲרָן אֵינְנוּ - וּבְעִר'לֶע אֵינְנוּ", וּכְוִנָּתוֹ הִיָּתָה לְהַדְגִּישׁ שְׂפָשֶׁם שְׂאִישׁ גָּדוֹל כָּזֶה כְּמוֹ רַבִּי אֶהֲרֹן רַבָּה שֶׁל בְּרֶסֶלָב לֹא הָיָה עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, כִּךְ גַּם הָאִישׁ הַפְּשׁוּט הַנִּל, רַבִּי דָב (הַמְכָּנָה בְּעִר'לֶע), גַּם הוּא לֹא בָא וְלֹא הָיָה אֶצְלוֹ, וְהֵינּוּ שְׂכַלְפֵי גָדֹל הָעֵנִין שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה שְׁנֵיהֶם שְׂוִים, כִּקְטָן כִּגְדוֹל לְעֵנִין הַכֶּרֶחַ הַצְרוּפִים הַנֶּעֱשִׂים מִהַתְקַבְּצוֹת אֶצְלוֹ עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וּכְפִי הַמּוֹכֵן מִדְּבַרֵי הַתּוֹרָה "תִּקְעוּ - תּוֹכְחָה" (לִיקוּטֵי תַנִּינָא ס' ח, ע"י"ש) שְׁגָלָה אֶז, בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה הָאַחֲרוֹן לְחַיֵּיו.

וְעוֹד דְּבַר אֶז רַבֵּנוּ ז"ל הִרְבֵּה דְּבוּרִים מְגַדֵּלֶת הַקְּבוּץ הַקְּדוֹשׁ אֶצְלוֹ עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְהֵבִינוּ תַלְמִידֵינוּ שְׂכַלְפֵינוּ לְמָקוֹם גְּנִיזָתוֹ גַּם אַחֲרֵי הַסְתַּלְקוּתוֹ:

לה. בפעם אחרת סיפר רבי לוי יצחק ששמו של האיש הפשוט היה משה, ושומר רבינו: "אַהֲרָ'לֶע אִיז נִישְׁט דָּא - און מֹשֶׁה אִיז נִישְׁט דָּא" - "אַהֲרֹן אֵינְנוּ - ומשה איננו". (ושמא היה שמו 'משה דב').

לו. ומצינו גם בעבודת המשכן שהיתה צריכה להיעשות על ידי כלל ישראל בדווקא, כקטון כגדול, ראה רש"י על הפסוק (שמות לה לד) "ולהורות נתן בליבו, הוא ואהליאב בן אחיסמך למטה דן", וז"ל: "ואהליאב - משבט דן, מן הירודין שבשבטים, מבני השפחות, והשווהו המקום לבצלאל למלאכת המשכן והוא מגדולי השבטים, לקיים מה שנאמר (איוב לד יט) 'ולא ניכר שוע לפני דל'". (רל"י).

לז. ראה אודות מעשה זה ב'חיי מוהר"ן סימן ת"ו: "בערב ראש השנה האחרון באומאן וכו' דיבר עוד מאחד שלא בא על ראש השנה מחמת ריבוי מניעות, ומחמת זה נסע לרבינו ז"ל קודם ראש השנה, וסיפר לו המניעות, וציווה לו רבינו ז"ל בעצמו לשוב לביתו, ולא יהיה אצלו על ראש השנה. וזה האיש היה מגדולי החשובים, והיה צר לו מאוד מה שלא יזכה להיות נמנה עימנו בראש השנה, והתחיל להתעקש לפניו ז"ל שלא ישוב לביתו רק יישאר אצלו על ראש השנה, ולא נתרצה הוא ז"ל בדבריו, וגירשו לביתו; ואז אמר לו רבינו ז"ל:

ה. וּבָאוּתוֹ רֹאשׁ הַשָּׁנָה, הִיא הַשָּׁנָה הָאַחֲרוֹנָה לְחַיֵּי הַקְדוּשִׁים, גְּלָה רַבְּנוּ כְּאָמֹר אֶת הַתּוֹרָה "תִּקְעוּ - תּוֹכְחָה" שֶׁבְּסִימָן ח' בְּלִקוּטֵי תַנְיָנָא, וּמִבְּאֵר שֵׁם שְׁעַל יְדֵי שְׁנַתוֹסָף שָׁכַן אֶחָד נִצּוֹלִין מֵהַחֹלְאָת וְכוּ', וְעַל יְדֵי זֶה בָּא רְפוּאָה וְנִתְבַּטַּל הַחֹלְאָת, עֵינִי שֵׁם, וְאָמְרוּ אֲנָשִׁי שְׁלוֹמֵנוּ שֶׁבְּאָמְרוּ זֹאת רִמְזוּ רַבְּנוּ עַל מוֹרֵנוּ רַבִּי אֶהֱרֹן הָרַב מִבְּרֶסְלָב שֶׁלֹּא הָיָה אִזְ עִמָּהֶם (כִּי נָסַע וְחָזַר בְּעֶרְבֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה מֵאוּמָאן לְבֵיתוֹ שֶׁבְּבְרֶסְלָב לְהִיּוֹת עִם אֲנָשֵׁי הָעִיר כְּמִסְפָּר לְעִיל), וְלֹא הָיָה 'שָׁכֵן' יַחַד עִם אֲנָשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ שֶׁנִּשְׁאַרוּ אֲצֵל רַבְּנוּ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְכָאֵב לְרַבְּנוּ חֲסָרוֹנוֹ שְׁלוֹ וְגַם חֲסָרוֹנוֹ שֶׁל עוֹד אֶחָד מֵאֲנָשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ שֶׁלֹּא הִגִּיעַ כִּנ"ל, וְאֵלּוּ הָיָה נִשְׁאַר רַבִּי אֶהֱרֹן אֲצֵל רַבְּנוּ עַל יְמֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה - הָיָה יָכוֹל רַבְּנוּ לְהַתְרַפֵּאת,

אֵינִי יָכוֹל לְצִייר לַעֲצָמִי הַצֶּעֶר זֶה, מָה שֶׁאֵתָּה לֹא תִהְיֶה אֲצִלִּי עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה. וְאָמַר לוֹ הָאִישׁ הַנ"ל: 'אִם כֵּן אֲשָׁר בְּכֹאֵן!'; וְלֹא הִסְכִּים; וּשְׁבַל בֵּיתוֹ. אַחֵר כֵּךְ בְּעֶרְבֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה דִּיבַר עֵימָנוּ מִזֶּה, וְאָמַר שְׁעִלְיוּ יֵשׁ רַחֲמֵנוּת גְּדוֹל, כִּי רָצָה בִּאֲמַת לְהִיּוֹת כֹּאֵן עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה אֶךְ נִמְנָע מִחֲמַת הַנ"ל. אַחֵר כֵּךְ עָנָה הוּא ז"ל וְאָמַר בְּקוֹל חֲזָק מְעוּמָק הַלֵּב: 'וּמָה אוֹמֵר לָכֶם, אֵין דְּבַר גְּדוֹל מִזֶּה (הֵינּוּ מִלֵּהוּיּוֹת אֲצִלוֹ עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה)!'; וְאָמַר בְּזֶה הַלְשׁוֹן בְּקוֹל זֵיעַ סָגִיא: 'וְיֵי אֲזוֹי זָאל אֵיף אֵיפֿ אָגֵן, קֵיין גֶּרֶסְקֶרְס דָּעֵר פֿון אֵיז נִיט פֿאַר הָאָנְדֵן! אֵי, אָנְדֶּרְעֶה גוֹטֶע אֵידֵן זָאגֵן נִיט אֲזוֹי? אֵיז נָאָף אֶ קְשִׁיא?' - [מָה אוֹמֵר לָכֶם, דְּבַר גְּדוֹל מִזֶּה אֵין בְּנִמְצָא! אֵי, צִדִּיקִים אַחֲרִים אֵינֶם אוֹמְרִים כֵּךְ? אִז עוֹד קוֹשִׁיא!'] (כְּלוּמָר: הֲלֹא בְּלֹא זֶה כִּבְר מִקְשִׁין עֲלֵינוּ קוֹשִׁיוֹת הַרְבֵּה, וְיִהְיֶה קֶשֶׁה עוֹד גַּם קוֹשִׁיא זֹאת גַּם כֵּן, מָה שֶׁהַקֶּפֶד כָּל כֵּךְ לְהִיּוֹת אֲצִלוֹ עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה דִּיִּקָּא). וּמִכֻּל דְּבָרֵינוּ הַקְדוּשִׁים שְׁדִּיבַר אִז עֵימָנוּ לְמַדְנוּ כְּמָה דְּבָרִים: לְמַדְנוּ עוֹד הַפֶּעַם עוֹצֵם גּוֹדֵל הַחַיִּיב לְהִיּוֹת אֲצִלוֹ עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, כִּי אֵף עַל פִּי שִׁידַעְנוּ זֹאת מִכְּבָר, אֵף עַל פִּי כֵן מִרְבִּיּוֹ דְּבָרֵינוּ הַקְדוּשִׁים אִז בְּזֶה וּמִתְנַעֲנוּתֵינוּ הַנוֹרָאוֹת אִז הַבְּנָנוּ עֵצֶם הַחַיִּיב יוֹתֵר וְיוֹתֵר, שְׂאִי אִפְשָׁר לְבַאֵר זֹאת בְּכַתֵּב; וְגַם אִז לְמַדְנוּ שְׂרָצוֹנוּ חֲזָק לְהִיּוֹת אֲצִלוֹ בְּאוּמָאן עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה תְּמִיד לְאַחֵר הַסְתַּלְקוֹתוֹ, וְשִׁאֵין דְּבַר גְּדוֹל מִזֶּה; וְגַם לְמַדְנוּ כְּמָה צְרִיכִין לְחֲזָק לְשִׁבְרֵי הַמְּנִיעוֹת מִדְּבַר שְׁבִקְדוּשָׁה, בְּפֶרֶט הַמְּנִיעוֹת מִלֵּהוּיּוֹת אֲצִלוֹ עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, שְׂצָרִיכִים לְשִׁבְרֵם בְּיוֹתֵר וּלְהִיּוֹת דִּיִּקָּא עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, עַד שֶׁאִפִּילוֹ אִם הוּא ז"ל בְּעֵצְמוֹ מִצְוָה וּמִסְכִּים לְבִלִּי לְהִיּוֹת אֲצִלוֹ עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה - חֲלִילָה לְהִסְתַּכֵּל עַל זֶה (וְכִמְבֹּאֵר לְעִיל מִזֶּה), וְצָרִיכִין לִיזְהַר מְאֹד לְבִלִּי לְשֹׂאֵל אוֹתוֹ שׁוֹם שְׂאֵלָה עַל זֶה, כִּי הוּא יִשִּׁיב בְּוֹדָאֵי לְבִלִּי לְהִיּוֹת, וְאֵף עַל פִּי כֵן בְּנִקּוּדַת הָאֲמַת לְאִמְתּוֹ צְרִיכִין לְהִיּוֹת דִּיִּקָּא [וְכֵן הוּא נוֹהֵג לְדוֹרוֹת].

ולא הִיָּה מִסְתַּלֵּק - "דער רבי האט אָנגעוואונקען אין דער תּוֹרָה אז ווען רבי אהרן דער רב זאל ווען זיין אויף ראש השנה - וואלט דער רבי געקענט האבן א רפואה, אין ער וואלט נישט נסתלק געווארן".

והנה בזה מובן גם כי כשאמר רבנו הקדוש להרב רבי אהרן "קענסט זיך נישט אויסמאלן דעם צער וואס איך וועל האבן אז דו וועסט נישט זיין ביי מיר ראש השנה" - "אינך יכול לציר לעצמך את הצער שיהיה לי כשלא תהיה אצלי כאן בראש השנה" - התפון לרמז לו גם על ענין זה, שרפואתו תלייה בדבר זה, אך למען הבחירה לא רצה לומר לו זאת במפרש¹:

ו. ואכן כלל תלמידי רבנו הגדולים (פמולהרנ"ת ורבי נפתלי, רבי יודל ורבי שמואל אייזיק) שהיו אצלו בראש השנה האחרון לימי חייו, כלם נקבצו באו לאומאן לראש השנה הבא, של שנת תקע"ב, להשתטח על קברו הקדוש בערב ראש השנה, ולהתפלל יחד בראש השנה, וכן בשאר השנים, כי הבינו שפן היתה פונת רבנו בכל הזהרותיו לענין הקבוצה על ראש השנה, ושמעו שדבר רבנו מפרשות בענין זה אף שידע ואמר במפרש שהוא עומד להסתלק; מלבד רבי אהרן הרב מברסלב, שלא היה אז ולא שמע את כל דבוריו והזהרותיו של רבנו ואת בקשתו בענין ההתאספות וההתקבצות לבוא אליו, ועל פן לא הוסיף לבוא עוד

לח. וכמו שכלפי כל המצוות הורונו חז"ל (קידושין מ.): "לעולם יראה אדם עצמו כאילו חציו חייב וחציו זכאי, עשה מצוה אחת - אשריו, שהכריע עצמו לכף זכות, עבר עבירה אחת - אוי לו, שהכריע את עצמו לכף חובה. רבי אלעזר ב"ר שמעון אומר: לפי שהעולם נידון אחר רובו והיחיד נידון אחר רובו, עשה מצוה אחת - אשריו, שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף זכות וכו'", עיין שם; כן צריך האדם לקבוע בנפשו דבר זה לענין ראש השנה אצל רבינו, שעל ידי זה הוא מכריע את עצמו ואת העולם כולו לכף זכות. (רל"י).

בְּשׁוּם פַּעַם לְאוּמָאן עַל יְמֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה אַחֲרֵי הַסְתַּלְקוֹת רַבְנוּיִט, וְכֵן בְּנוֹ
הָרַב רַבִּי הִירֶשׁ לֵיִיב לֹא נָסַע. (אָמְנָם בְּנֵי הָרַב הִירֶשׁ לֵיִיב, הִלּוּא הֵם
הָרַב מִטְשֶׁעֶהֲרִין וְאַחִיו רַבִּי חַיִּים, הֵם הָיוּ מְגִיעִים מִיְּדֵי שָׁנָה בְּשָׁנָה
לְאוּמָאן עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה):

כ

אַחֲרֵי הַסְתַּלְקוֹתוֹ וְכוּ' נִתְחַזְקִיתִי תַּכְף שְׁאַנְחֶנּוּ צְרִיכִים לְהִתְקַבֵּץ יַחַד עַל
רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּאוּמָאן כָּמוֹ בַּחַיִּים חַיּוֹתוֹ; וְהָיוּ לִי עַל זֶה כִּמְהָ
רְאִיּוֹת מְבֹאָרוֹת מְדַבְּרֵיו הַקְּדוּשִׁים:
(יְמֵי מוֹהֲרֵנ"ת ח"א סִימָן סז)

כֵּא

אַחֲרֵי כֵּךְ הִגִּיעַ רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל שְׁנַת תַּקע"ב, וְזֶה הָיָה רֹאשׁ הַשָּׁנָה
הָרִאשׁוֹן שְׁאַחֲרֵי הַסְתַּלְקוֹתוֹ, וּבְעֶצֶם נִפְלְאוֹתָיו עֲזָרְנִי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ
שְׁנֵת־קַבְּצָנוּ יַחַד לְאוּמָאן עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וּמֵאֲזוּ וְעַד הֵנָּה נִתְּוֹסֵף בְּכָל שָׁנָה
וְשָׁנָה כִּמְהָ נִפְשׁוֹת שֶׁבָּחֲרוּ בַּחַיִּים וּבָאוּ גַם כֵּן עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְהַשְׁתַּטֵּחַ
עַל קִבְּרוֹ הַקְּדוּשׁ בְּעֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וּלְהַתְפַּלֵּל עִמָּנוּ יַחַד בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה;
וְעֶצֶם מַעֲלַת הַקְּבוּץ שֶׁלָּנוּ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה - אֵין כָּאֵן מְקוֹמוֹ, וּמְבֹאָר קִצֵּת
בְּמָקוֹם אַחֵר (חַיִּי מוֹהֲרֵנ"ר סִימָנִים תג - תו):
(יְמֵי מוֹהֲרֵנ"ת ח"א סִימָן פֵּא)

לט. ראה להלן חלק ב' סימן שנ"ז.

מ. ראה ב'חיי מוהר"ן סימן רצ"א: "בערב ראש השנה האחרון באומאן דיבר מזה, ואמר
בזה הלשון: 'איך וואונטש מיר אז איך זאל זוכה זיין צו זעהן דאס לעכטיגקייט פון די וועגן
וואס איר פארט אויף זיי צו מיר' [אחלי שאזכה לראות אור בהירות הדרך שאתם נוסעים
עליו אלי]". והמתבונן בזה יראה גם מדיבור זה מה שרימז רבינו על העתיד לבוא, כי רבינו
היה אז כבר חולה וסמוך מאוד להסתלקותו, ואמר דיבור כזה בערב ראש השנה האחרון
שלו, שבוודאי המכוון בזה על להבא, היינו על הדרך שיבואו אליו לאומאן מידי שנה בשנה
אף אחרי הסתלקותו. (רל"י).

כב

וגם אחר כל דבריו שפכתב שם בזה, צריכים לצרף עוד לזה מה שמוכא במכתביו הקדושים, ומוכא מזה גם בספרי הלכותיו, שפכל דבור ודבור שאדוננו מורנו ורננו ז"ל יורנו וילמדנו - עוד ירמו לנו להבין מעצמנו על ידי רמזי ידי חכמתו הקדושה המלבשים גם היום בספרי הקדושים וכו', כי אף על פי שעקר הבחירה להבין מעצמו הוא רק אצל גדולי גדולים שהם בבחינת משה שהוסיף יום אחד מדעתו (ראה שבת פז. וליקוטי קמא סי' קצ), אבל גם אצל אנשים פשוטים נמצא קצת מעין זה, שזה עקר שרש הבחירה של כל אחד (ובעבור זה הזהיר כל כך אדוננו מורנו ורננו ז"ל לצעק להשם יתברך על תקון העצות), ומכל שפן וכל שפן בדבר נורא ונשגב בזה צריכין להשתמש בזה יותר ויותר, וכן מוכן מדברי מוהרנ"ת ז"ל בעל פה ששמעתי בענין זה^{מב},

מב. ראה 'ליקוטי תפילות' חלק א' בתפילה קכ"ט שנתייסדה על סימן ק"צ בליקוטי קמא: "ריבוננו של עולם, אדון כל, אתה הודעתנו ברחמיך שעיקר כח הבחירה של ישראל שקיבלו את התורה על ידי משה רבינו עליו השלום, הוא רק על ידי שלא דיברת עם ישראל בעצמם אליהם לנוכח, רק כל דברך היו עם משה רבינו עליו השלום, והם שמעו בדברך עימו, ומחמת זה יש לנו כח הבחירה על כל דברי התורה הזאת, כי כל אשר ידבר ה' אל האדם בעצמו - הוא מוכרח לעשותו בלי בחירה, ומשה רבינו לא היה לו כח הבחירה על מצוות התורה, רק כל בחירתו היתה בעניין 'משה הוסיף יום אחד מדעתו', דהיינו במה שלא ביארת לו בפירוש והיה מוכרח להבין מדעתו איך להתנהג, ובזה היה כל כח בחירתו. והנה אנכי בעניי, אשר התאוות והמידות מתגברים עלי כמו שמתגברים ורודפים אותי מאוד בכל עת, ויש לי בחירה גדולה על כל דברי התורה, ואני צריך התחזקות גדול וישועה ורחמים גדולים מאתך תתברך שאזכה להטות כח בחירתי לחיים, לבחור בטוב ולמאוס ברע - ועתה מה אעשה אשר נוסף לכל זה אני מסופק הרבה בכמה דברים איך להתנהג בהם, ודעתי ועצתי חלוקה מאוד בהרבה דברים אשר איני יודע כלל לכון בהם רצונך באמת איך להתנהג בהם, ונדמה לי שאם הייתי יודע רצונך באמת הייתי מתנהג כרצונך בוודאי וכו'", עיין שם.

שְׁמַחַמַת זֶה הַטַּעַם גַּם הָרֹאשׁ הַשָּׁנָה הַקְדוּשׁ שְׁאַחַר הַסְתַּלְקוֹתוֹ לְנִסְעַ
לְאוֹמָאן לֹא גָלָה בְּפִרוּשׁ:

(כוכבי אור, ששון ושמחה הערה ג)

כג

הִנֵּה יָדוּעַ מִפִּי תַלְמִידָיו הַקְדוּשִׁים שֶׁכָּל הַמַּאֲמָרִים שֶׁגָּלָה בְּעֵינָיו מַעֲלַת
הַתְקוּנִים הַנּוֹרָאִים וְהַנִּפְלְאִים שֶׁנַּעֲשִׂין עַל יְדֵי הַהִתְקַרְבוֹת אֶל
הַצַּדִּיק, וְכָל הַפְּרָטִים שֶׁיֵּשׁ בָּזֶה, כָּל דְּבָרָיו ז"ל בָּזֶה חַיִּים וְקִיָּמִים לָעַד,
וְגַם עָכְשׁוֹ אַחֲרֵי הַסְתַּלְקוֹתוֹ ז"ל נַעֲשֶׂה כָּל זֶה עַל יְדֵי שְׁמַתְקָרְבִין אֶל עֵינָיו
הַקְדוּשׁ ז"ל, וְנִכְלָלִין בְּתוֹךְ הַקְּבוֹץ הַקְדוּשׁ הַנִּקְרָאִים עַל שְׁמוֹ הַקְדוּשׁ
ז"ל, וּמִתְדַבְּקִין עֲצָמָן בְּלִמּוּד סִפְרֵי הַקְדוּשִׁים, וּמִקְבְּלִין עֲצוֹתָיו
הַקְדוּשִׁים, וּבָאִים עַל צִיּוּנוֹ הַקְדוּשׁ וּמִתְפַּלְלִים שֵׁם עַל הַתְּשׁוּבָה וְהִירָאָה
וְהַעֲבוּדָה וְכו', בְּפֶרֶט כְּשֶׁזּוֹכִין לְהַכְלִיל בְּתוֹךְ הַקְּבוֹץ הַקְדוּשׁ בְּעַת
שְׁמַת־אִסְפִּין אֵלָיו ז"ל עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְכו', כִּידוּעַ וּמִבְאָר כָּל זֹאת בְּמָקוֹם
אַחֵר:

(פרפראות לחכמה ח"א סימן ד)

כד

כָּכֵר מִבְּאֵר בְּסִפּוֹר 'חַיִּי מוֹהֲרָן' (סי' ככו) אֵיךְ בְּעָרֵב רֹאשׁ הַשָּׁנָה הָאֲחֵרוֹן
בְּאוֹמָאן סָמוּךְ לְהַסְתַּלְקוֹתוֹ ז"ל סִפֵּר הַרְבֵּה בְּעֵינָיו גְּדוֹל הַחֵיּוֹב לִפְעַ
אֵלָיו ז"ל עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְאָמַר שֶׁאֵין דָּבָר גְּדוֹל מִזֶּה, וְהִזְהִיר הַרְבֵּה
בָּזֶה; וְאַחֲרֵי כֵךְ כְּשֶׁנִּסְתַּלַּק בְּסִמּוּךְ תַּכְףּ בְּחַג הַסִּכּוֹת שְׁאַחַר רֹאשׁ הַשָּׁנָה
הַזֶּה, אָז יָדְעוּ וְהִבִּינוּ כָּלֵם לְמַפְרַע שֶׁכָּל עֵינָיו הִסְפּוּר וְהַאֲזָהָרוֹת הַנִּזְכָּרִים
הָיוּ גַּם עַל אַחֲרֵי הַסְתַּלְקוֹתוֹ ז"ל, לְהַתְאִסֵּף גַּם אָז יַחַד כָּל הַקְּבוֹץ שֶׁל
אֲנָשֵׁי שְׁלוֹמִינוּ עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְשָׁעַל יְדֵי זֶה נַעֲשִׂין תְּקוּנִים נִפְלְאִים מְאֹד
מִה שֶׁאֵין לְשַׁעַר כָּלָל. וְלֹא בִּאֵר הָעֵינָן בְּפִרוּשׁ מְטַעְמִים הַכְּמוּסִים אֵלָיו,

בשגם כי ידוע כי כך היה דרכו בקדש גם בשאר ענינים רבים מעניניו הקדושים ז"ל, וכמבאר במקום אחרמי: (פרפראות לחכמה סימן סא אות טו)

כה

וגם רמז להם מגדל מעלת התקון הגדול שנעשה על ידי הנסיעה לצדיקים על ראש השנה, שעל ידי זה נכללים כל נפשותם בתוך הצדיק הדור וכו', שזה בחינת מה שנתבאר למעלה שהבטיח להם שגם אחר הסתלקותו, פשיהיו נכללים יחד באהבה ואחדות - אזי בודאי יגמור עמם לטובה מה שהתחיל לעסק עמם, עד שיהיו כלם כשרים וצדיקים, ואפלו מי שיתחבר עמם יהיה גם כן איש כשר וצדיק באמת (ראה חיי מוהר"ן סי' ריט).

וזה מובן ממילא, שגם ענין הנסיעה על ראש השנה לצדיקים (המבואר בפנים ליקוטי קמא סי' סא אותיות ז ח), היה דעתו ז"ל גם כן על ענין הנסיעה שנוסעין כל אנשי שלומנו בכל שנה לאומאן להשתטח על קברו הקדוש ולהרבות שם בתחנונים בכל ערב ראש השנה, ואחר כך מתפללין כל הקבוץ הקדוש הזה ביחד בראש השנה בבית הפנסת הגדול והקדוש שנקרא על שמו ז"ל בכלליות גדול ובאחדות רב ואהבה רבה ועצומה מאד כל החברים זה לזה ממש, כלם בלב אחד כאיש אחד ובהתקשרות גדול לכל הצדיקי אמת, ובפרט לכח וזכות הגדול והנורא של רבנו ז"ל, אשר כל רעותין טבין של כלל אנשי שלומנו תקיעין תמן גם כל השנה בעבודה שעובד את השם יתברך כל אחד בביתו, בפרט בזמן קהלה

לכל, בעת שמתקבצין ומתאספין כלם לשפוך את לבם ברחמים ותחנונים לפני השם יתברך על ציונו הקדוש, ואחר כך מתפללין יחד בראש השנה בהתקשרות גדול בלב ונפש לכל הצדיקים, גם להשכני עפר כמבאר בדבריו ז"ל במאמר "אבא שאול" סימן נ"ה (ליקוטי קמא), בפרט אליו ז"ל:

(פרפראות לחכמה סימן סא אות יד)

כו

והחוש מעיד שענין זה של הקבוץ שמתקבצין כלל אנשי שלומנו על ראש השנה לאומאן, זהו עקר הכלליות וקשר האחדות של כל אנשי שלומנו בקשר אחד, ורק בזה אנו מקימין רצונו ז"ל להיות מחזיקים את עצמם כלל אנשי שלומנו בקשר אחד באהבה ואחדות כנ"ל, ורק על ידי זה עקר קיום הארת השארתו הקדושה לנצח, כאשר הבטיח זכרונו לברכה (חיי מוהר"ן סימנים רכ"ט ש"ו) שענינו לא יפסק והאש שלו תוקד עד ימות המשיח כנ"ל, וכנראה בחוש אשר זה יותר מששים שנה אחר הסתלקותו ז"ל - והאש הקדוש של אמונת חכמים בו ז"ל ובחבוריו הקדושים ובכל הצדיקי אמת בוער בלב אנשי שלומנו עד אין סוף ממש, ומשתדלים לעסוק בעניניו ז"ל בכל פעם בהשתדלות יתרה ביותר, להפיץ מעינותיו חוצה, להדפיס חבוריו ז"ל ולבנות בניניו הקדושים, ולעסוק בכל עניניו על צד היותר טוב.

וכבר יש רבים מאנשי שלומנו אשר כמעט שלא הכירו ולא ידעו ולא ראו גם שום אחד מתלמידיו הקדושים ז"ל, ואף על פי כן בוער בלבם עסקיו ועניניו של רבנו הקדוש ז"ל כאש יוקדת ממש, ושותים בצמא את כל דבריו ודברי תלמידיו הקדושים ז"ל והם

עֲלֵיהֶם מִמֶּשׁ כְּמִים קָרִים עַל נֶפֶשׁ עֵיפָה, וְעוֹבְדִים אֶת ה' בְּאַמֶּת בְּכָל לֵבם וּבְכָל נֶפֶשׁ, וְהִפֵּל בְּכַח קִדְשָׁת הַהִתְנוּצָצוֹת הָאֶרֶץ הַדַּעַת הַקְדוּשׁ שֶׁנִּשְׁאַר בְּעוֹלָם מִרְבָּנוּ הַקְדוּשׁ ז"ל עַל יְדֵי חֲבוּרָיו וְתַלְמִידָיו הַקְדוּשִׁים. וְעַקֵּר יְסוֹד קִיּוֹם כָּל הָעִנְיָן זֶה הַנִּלְ, הַכֹּל הוּא עַל יְדֵי הָעִנְיָן הַקְדוּשׁ שֶׁל הַהִתְקַבְּצוֹת וְהַהֲתַאֲסָפוֹת יַחַד שֶׁל כָּלל אֲנָשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה מִד:

(פרפראות לחכמה סימן סא אות יד)

כז

וְגַם כְּפִי אֲשֶׁר נִתְבָּאֵר לְמַעַלָּה שֶׁרָצוֹן רַבָּנוּ ז"ל הָיָה שֶׁגַּם אַחֲרֵי הַסִּתְּלָקוֹתָיו ז"ל יִהְיֶה כָּל אֲנָשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ בְּאַגְדָּה אַחַת וְקִשְׁר אֶחָד (ראה חיי מוהר"ן

מד. ראה עוד 'עלים לתרופה' במכתב מיום ג' עקב שנת תר"ג: "ואי אפשר לבאר על פני השדה, כי הדברים ארוכים מאוד, ויותר מהמה יש בליבי, אבל זה צריכין לזכור בכל פעם, בפרט אתה אתה בני, שאין יודעים כלל, ואינך יודע מה שאין אתה יודע, רק זה ברור ואמת זך וצלול, שאיך שהוא איך שהוא, איך שנעשה עימך ואיך שאתה חייב בכמה דברים, ואיך שאתה אנוס הרבה ברוב הדברים, ואיך שאתה בכמה דברים בכמה מצוות ונקודות טובות שאתה חוטף בחסדו וישועתו הנפלאה בכל יום בכל מה שעובר עליך בכל אלה - חסדו גדול עליך מאוד שזכית להיות בחלקו ולהיקרא על שמו הקדוש ולהתקבץ בכלל קיבוץ שלו הקדוש, ובפרט על ראש השנה שהוא עיקר זמן הקיבוץ, שזה בחינת שופר שמקבץ נדחי עמו ישראל, כמו שמתפללים בברכת 'תקע בשופר גדול לחרותנו' וכו'. ובשבת נחמו הזה דיברנו הרבה בעניין נפלאות נוראות מעלת הקיבוץ של כל עשרה מבני ישראל, כי 'אכל בי עשרה שכינתא שריא' ואומרים דברים שבקדושה, ואז מעוררים ביותר כל דרי מעלה ודרי מטה לקדש שמו ברבים, להודיע כי 'מלוא כל הארץ כבודו', ואז יכולים להרים הכל וכו', והעיקר על ידי שמקשרים להרועה האמיתי העוסק לקבץ עדרו, כמו שכתוב (ישעיה מ יא): 'כרועה עדרו ירעה, בזרועו יקבץ טלאים ובחיקו ישא וכו'', ועל כל פנים שלא לחלוק עליו חס ושלום, אוי, אוי ואבוי להחולק עצמו מרועה ישראל כזה, אשרי אשרי המשתוקק ומתגעגע ליכלל בהקיבוץ הקדוש שלו, לעולם לא נבוש בחסדו, איך שעובר על כל אחד, כי כוחו גדול ונורא ונשגב מאוד מאוד עד אין חקר. וזה סמוך שמעתי מידידנו הוותיק רבי גרשון נרו יאיר נכד המגיד ז"ל מטירהאויצע, ששמע מפיו הקדוש שבראש השנה הכל מקבלים ממנו תיקון, אפלו דברים שאי אפשר לתקנם בזמן אחר - בראש השנה נתתקן הכל".

סי' ריח), וְכֵאֵן בְּמֵאמָר זֶה (ליקוטי קמא סי' סא) מְבֹאֵר שְׁעַל יְדֵי הָאֱהָבָה וְהַפְּלָלִיּוֹת שֶׁנִּכְלָלִין יַחַד, עַל יְדֵי זֶה נִמְתְּקִין כָּל הַדִּינִים, וְדִבֵּר בְּעֵתוֹ מֵה טוֹב, וּמוֹבֵן מִמִּילָא כִּי מֵאַחֵר שֶׁרֹאשׁ הַשָּׁנָה הוּא יוֹמָא דְדִינָא שֶׁל כָּל הַשָּׁנָה, אִזּוּ בּוֹדָאי הַזְּמַן גֵּרָמָא לָזֶה בְּיוֹתֵר לְהִתְאַסֵּף כָּלָם בְּיַחַד בְּכָלִלוֹת אֶחָד וְלִהְשָׁעַן בְּכַח וְזִכּוֹת הַצְדִּיק הַקְדוֹשׁ וְהַנּוֹרָא שֶׁהוּא בְּחִינַת אָבֶן שְׁתִּיָּה, וְלִהְתְּפִלֵּל אֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ שִׁימְתִּיק כָּל הַצְמָצוּמִים וְהַדִּינִים מִעֲלֵינוּ וּמֵעַל כָּל יִשְׂרָאֵל, וְיוֹצִיא כְּאוֹר מִשְׁפָּטָנוּ:

(פרפראות לחכמה סימן סא אות יד)

כח

הִנֵּה הָאֲרֻכְנוּ קָצַת לְבָאֵר אֵיךְ שְׁלֻעֲנוֹת דַּעְתִּי נִרְאָה שְׁמֵאמָר שֶׁל "חֲדִי רַבִּי שְׁמַעוֹן" הֵנ"ל (ליקוטי קמא סי' סא) הִיָּה כְּעֵין צֹאֵה מִמֶּנּוּ ז"ל, לְרַמֵּז לְאַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ עַל עֲנִין הַהִתְנַהֲגוֹת שֶׁל אַחֵר פְּטִירָתוֹ ז"ל וְכו', וְלִזְהַר בְּיוֹתֵר בְּעֲנִין הַנְּסִיעָה עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְצַדִּיקִים וְכו', וְכִבֵּר נִתְבָּאֵר שְׁרַמֵּז גַּם עַל הַקְּבוֹץ שֶׁל אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ גַּם עֲכָשׁוּמָה עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְשְׁעַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה שְׂמִיחָה, וְכִנְרָאָה בְּחוּשׁ הַשְׂמִיחָה הַגְּדוּלָּה שִׁישׁ בֵּין אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ בְּזִמְן הַקְּבוֹץ הַקְדוֹשׁ הֵנ"ל גַּם עֲכָשׁוּ, וְלִזְהַר מְאֹד בְּאַהֲבַת חֲבֵרִים, בְּחִינַת "אֲנִי בְּחִיבּוּתָא תְּלִיא", לְהַפְּלִיל יַחַד בְּאַחֲדוּת אֶחָד בְּאֱהָבָה רַבָּה.

וְעַל יְדֵי כָּל זֶה נִמְתְּקִין כָּל הַצְמָצוּמִים וְכָל הַדִּינִים, וְעַל יְדֵי זֶה יְכוּלִין לְהוֹצִיא מִשְׁפָּטָנוּ לְאוֹר מִכָּל הַלְמוּדִים שִׁילְמוֹד מִשְׁפָּטֵי אֱמֶת וְהִתְנַהֲגוֹת יְשׁוּרוֹת אֵיךְ לְהִתְנַהֵּג, הֵן לְעֲצֻמוֹ הֵן לְאַחֲרִים הַמִּתְנַהֲגִים לִפִּי

דַּעַתוֹ (שָׁזָה בַּחֲנִינָת מַה שֶּׁהִבְטִיחַ (חיי מוהר"ן סי' ריח) שָׁגם מִי שִׁיתְחַבֵּר אֶל אֲנָשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ יִהְיֶה אִישׁ כָּשֶׁר), וְגַם זֹכִינ׳ עַל יְדֵי זֶה לַעֲצָה שְׁלָמָה וְלִכְל טוֹב, וְעַל כָּל הַנֶּ"ל מַה שֶּׁעַל יְדֵי זֶה נִשְׁלַמְת הַתּוֹרָה הַקְדוּשָׁה בְּשִׁלְמוֹת גָּדוֹל וּמִקְבֵּלָת מַחְכְּמָה עֲלָאָה וּמִשְׁפָּעַת בְּכָל הַחֲכָמוֹת, שֶׁעַל יְדֵי זֶה נִמְשָׁכִין כָּל הַתְּקוּנִים הָאֵלּוּ הַנֶּ"ל:

(פרפראות לחכמה סימן סא אות טז)

❧ כט ❧

וְכֵן תְּקוּן הַחֲמִשָּׁה חוּשִׁים שְׁבַמַּח (הַמְבָאָר בַּפְּנִים בַּתּוֹרָה "תְּקַעוּ - אֱמוּנָה" שֶׁבִּלְקוּטֵי תַנְיָנָא סִימָן ה') נַעֲשֶׂה גַם עֲכָשׁוּ, כִּי חוּשׁ הָרִיחַ שֶׁנִּתְתַּקֵּן עַל יְדֵי הַיְגִיעוֹת וּטְרָחוֹת שֵׁישׁ לְכָל אֶחָד, וְכֵן חוּשׁ הַמַּשְׁוֹשׁ שֶׁנִּתְתַּקֵּן עַל יְדֵי הַהוּצָאוֹת שֵׁישׁ לְכָל אֶחָד לְבֹא אֶל הָרֵב - זֶה בּוֹדָאי נַעֲשֶׂה גַם עֲכָשׁוּ; אֲךָ גַם חוּשׁ הָרְאִיָּה וְהַשְׁמִיעָה וְהַטַּעַם נִתְתַּקֵּן גַם עֲכָשׁוּ, עַל יְדֵי שְׁמִסְתַּכְּלִין עַל צִיּוּנוֹ הַקְדוּשׁ וְעַל כָּלֵל הַקְּבוֹץ הַקְדוּשׁ הַמְתַּאֲסָפִין וּמִתְקַבְּצִין אֵלָיו, וְהַכֹּל בְּכַחוֹ וּזְכוּתוֹ הַקְדוּשָׁה זְכוּרוֹנוֹ לְבִרְכָּה, וּבְכָל אֶחָד מִהַקְּבוֹץ בּוֹדָאי יֵשׁ אִיזָה בַּחֲנִינָת הָאָרָה וְנִקְדָּה הַקְדוּשָׁה מַה שֶּׁקִּבֵּל עַל יְדֵי הַתְּקַרְבוֹתוֹ אֵלָיו זְכוּרוֹנוֹ לְבִרְכָּה וְעַל יְדֵי שְׁנִכְלָל גַם כֵּן בְּהַקְּבוֹץ הַקְדוּשׁ הַזֶּה, נִמְצָא שָׁזָה גַם כֵּן בְּכָלֵל "וְהָיָה עֵינֶיךָ רֹאאוֹת אֶת מוֹרִיד" (ישעיה ל כ), בַּפֶּרֶט שֶׁכָּבֵר מְבָאָר בַּדְּבָרֵינוּ זְכוּרוֹנוֹ לְבִרְכָּה ב'לְקוּטֵי' הָרֹאשׁוֹן בְּסִימָן קצ"ב וּבְסִימָן ר"ל שֶׁעַל יְדֵי שְׁמִקְבָּל חֲכָמַת רַבּוֹ וְדַבְרֵי אֱמֶת שְׁלוֹ, עַל יְדֵי זֶה הוּא מְקַבֵּל בַּחֲנִינָת פָּנָיו, וְעַיִן גַם בְּסִימָן קנ"ג מַעֲנִין קְבִלָּת פָּנָיו תִּלְמִיד חֲכָם שֶׁתִּלְמִיד הֶגוֹן כָּרְאֵי זֹכָה לְקַבֵּל פָּנֵי הָרֵב, הֵינּוּ שִׁיתְרָאָה בְּתוֹכוֹ פָּנֵי הָרֵב וְכו', וּכְבֵר מְבָאָר מִזֶּה בְּמָקוֹם אַחֵר גַם כֵּן; וְכֵן חוּשׁ הַשְׁמִיעָה שֶׁנִּתְתַּקֵּן עַל יְדֵי שֶׁכָּל אֶחָד שׁוֹמֵעַ הַמוֹסֵר שֶׁל הָרֵב, זֶה שֵׁיךְ עֲכָשׁוּ גַם כֵּן, דַּעַל יְדֵי שְׁשׁוֹמֵעַ הַהִתְעוֹרְרוֹת הַגָּדוֹל וְהַקּוֹלוֹת וְהַצִּעְקוֹת וְהַפְּכִיּוֹת הַגָּדוֹלוֹת

מעמק הלב שיש אז בין כלל הקבוצ, שאין צריכין מוסר גדול מזה, כי מתפעל נפש הרואה והשומע גם מרחוק כידוע; וכן חוש הטעם, מה שכל אחד טועם מתיקות וכו', זה בודאי שיש גם עכשו, כי אז כל אחד טועם מתיקות טעם הזכות הקדוש שזכה להתקרב אליו זכרוננו לברכה ולהפיל בכלל הקבוצ הקדוש שלו, עד שכל אחד נותן הודאה על חלקו ואומר בפה מלא: "חבלים נפלו לי בנעימים וכו'" (תהלים טז ו).

בפרט כי כבר מבאר באות ט"ו הנ"ל שגם אצל הצדיק הגדול הפעל מוחין ובעל השגה אמתית, אף על פי כן הוא מסלק כל חכמתו והשגתו ועובד את ה' בפשיטות וכו', ועל ידי זה דיקא זוכה להשגות גבוהות מאד וכו'.

ומזה מובן ממילא כי אדרבא, דיקא עכשו, שאין אנו זוכין לראות את מורנו בעיני אדם ממש, וכן לשמוע מוסר מפיו הקדוש, ולטעם מתיקות אמרי נעם שלו בפעל ממש בשעת הקבוצ כמו שהיה בחיים חיותו זכרוננו לברכה, ואף על פי כן מתקבצין אליו ונשענין על זכותו הקדושה, וכל אחד צועק מעמק לבבו בתמימות ובפשיטות גדול לזכות

מו. כלומר: שם בפנים התורה באות ט"ו מבואר כי השגות גבוהות אלה הן בחינת ההשגות שמשה בחייו לא השיג, כי הן בחינת 'במופלא ממך', בחינת שער החמישים אצלו, השגות אשר בזמן של 'משה בחייו', דהיינו בשעת הארת המוחין שלו, ששכלו בקיום ובשלמות, הצדיק אינו יכול להשיג, רק על ידי שמסלק כל חכמתו ועובד את ה' בפשיטות ובתמימות כבן העושה מעשה עבד וכו'; ועל כל פנים עולה מבואר כי עיקר זכירתו של הצדיק בשלימות להשגות אלו היא אחרי הסתלקותו, וממילא תיקון המוחין הנמשך לתלמידים שייך ביותר ויותר אחרי ההסתלקות; ומבאר והולך שכמו כן מצד התלמידים אשר עבודתם אחרי הסתלקות הצדיק היא בפשיטות ובתמימות ביותר, בסוד מעשה עבדות הנ"ל, כי אין רואים את הצדיק בפועל ואין שומעים דבריו וכו' - ממילא בזה יכולים הם דווקא אז לזכות להארת הצדיק מן הבחינה הגבוהה של שער החמישים וכו', וזה ביאור המשך דבריו, דו"ק.

לשוב אל ה' ולהתקרב אליו יתברך באמת, והחולקים רואים את כל זה ותמהים ושואלים וחורקין שניהם מאד על ענין הקבוץ הזה בכל שנה ושנה ביגיעות וטרדות גדולות כל כך, ומה אתם רואים ומה אתם שומעים וכו', ואי אפשר להשיב להם שום תשובה נוצחת כלל, כי ענין זה הוא רק כל חד כפום מה דמשער בלבה יודע ומרגיש גדל קדשת הענין הזה וגדל הפעלה הקדושה והתועלת הגדול שמגיע על ידי זה לכל אחד מהקבוץ הזה; נמצא שהעבודה הזאת היא עבודה פשוטה ותמימה, שצריכין לסלק כל החכמות ולעבד את ה' בתמימות ולעשות גם דברים הנראים כשגעון ממש בעיני העולם, והפל בשביל אהבתו ועבודתו יתברך, בבחינת "באהבתה תשגה תמיד" (משלי ה יט) המבאר שם באות ט"ו הנ"ל, ועל ידי זה דיקא זוכה כל אחד לפי בחינתו להשיג מה שהוא למעלה מבחינת המוחין שלו, שזה עקר תכלית שלמות תקון המוחין כנ"ל. נמצא שגם עכשו זוכין על ידי הקבוץ הנ"ל לקבל גם בחינת תקון המוחין, וכן כל התקונים המבארים בפנים כנ"ל:

(פרפראות לחכמה סימן ה תניא אותיות כו כז)

על כן צריכין לחפש ביותר אחר המנהיג האמתי שיש לו בחינת רוח נבואה, רוח הקדש; אף עקר זמן הקבוץ אליו הוא בראש השנה, כמבאר לעיל מה שהזהיר על זה הרבה בערב ראש השנה האחרון, כי אז הזמן של המשכת כל התקונים הנ"ל ביותר וכו'.

וזה גם כן בחינת מה שהזכרנו לעיל שהזהיר לאנשי שלומנו שיחזיקו עצמן ביחד וכו', כי אף על פי שעקר תקון נפשות ישראל תלוי רק

בהצדיק האמת הבעל כח הגדול הנ"ל, אף על פי כן גם עקר כח הצדיק תלוי בקדשת הקבוץ של ישראל, כמאמר רבותינו ז"ל (ברכות לב.): "כלום נתתי לך גדלה אלא בשביל ישראל", וכמבאר גם בדברי רבנו ז"ל במאמר "לשמש" - סימן מ"ט ב'לקוטי' הראשון, ובסימן קס"ו - "כשהעולם אצל הצדיק וכו'", בפרט זה העסק שצריך לעסק בתקון נפשותם בעצמם, שצריכין לזה איזה אתערותא דלתתא גם מהם עצמם על כל פנים, שהוא על ידי מה שבאין אל הצדיק בכדי שישתדל בטובת נפשם.

והעקר הוא על ידי מעלת הקבוץ, שמתקבצין הרבה נפשות ביחד, שעל ידי זה נתרבין הצרופין והבתים מאד עד שגם הנפשות הנשפכין בראש כל חוצות חס ושלוש נכללין גם כן בהבתים הנ"ל ומקבלין תקון, כמבאר לעיל בשיחתו הקדושה; ועקר רבוי הצרופין הוא על ידי שמחזיקין עצמן ביחד, שאז הם בחינת תבה אחת של הרבה אותיות שנצטרפין ממנה צרופין הרבה מאד כנ"ל, מה שאין כן אם היו אלו האותיות מתחלקין לכמה תבות קטנות, שאזי לא היה רבוי צרופים כל כך, כמו למשל שתי תבות של שלש אותיות, אזי יש ששה צרופים לכל תבה ולא יותר, אבל תבה אחת של ששה אותיות - אזי יש לה שבע מאות ועשרים צרופים כנ"ל. ומזה תבין מעלת האחדות של רבים מישראל; ועל כן כשיחזיקו עצמם ביחד ויהיו נקראים על שמו ז"ל - אזי בנקל לו יותר גם אחר הסתלקותו ז"ל להשתדל בתקון נפשותם, עד שיהיו אנשים כשרים וצדיקים כנ"ל: (פרפאות לחכמה סימן ח תנינא אותיות כג כד)

לא

וכבר מבאר במקום אחר (עיין פל"ח ח"א סי' סא) שזה אנו רואין בחוש גם כן, שעקר קיום קשר האחדות שפין כלל אנשי שלומנו הנקראים

על שמו ז"ל הוא רק על ידי הקבוץ הקדוש שנתקבצין רבם ככלם על ראש השנה באומאן, ומי יודע גם עכשו גדל התקונים הנפלאים והשעשועים הגדולים מאד והצורפין החדשים והנפלאים ונוראים שנעשו בכל שנה ושנה על ידי הקבוץ הנ"ל, בפרט כי אז הזמן מסגל לכל התקונים הנ"ל ביותר כנ"ל: (פרפראות לחכמה סימן ח תנינא אות כה)

לב

כבר מבאר במקום אחר שענין זה המאמר נוהג גם עכשו, כי על ידי שמסתכלין על כלל הקבוץ שמתקבצין אליו ז"ל על ראש השנה, ובערב ראש השנה משתטחין על קברו הקדוש ואומרים העשרה קפיטל תהלים כפקדתו ז"ל, ומתפללין שם הרבה על התשובה ולזכות לעבוד את ה' פראוי כל אחד כפי בחינתו, ואחר כך בראש השנה מתפללין ביחד בבית המדרש הנקרא על שמו ז"ל, ובודאי השם יתברך מקבל התפארות גדול מזה; ומי שמסתכל על זה בעין האמת, ומתבונן בגדל כח וזכות הצדיק שזכה וזכה את הרבים בחייו כל כך עד שגם עכשו זה שנים רבות אחר פטירתו ז"ל עומד ומשמש במרום ומזכה את הרבים כל כך בספריו הקדושים ובקברו הקדוש, וזה מה שנראה גם לעיני בשר הגשמיים, מלבד מה שעוסק ברוחניות בתקון נפשות ישראל, להחזירם בתשובה ולקרבים להשם יתברך, וביותר נראה זכות ההתפארות הזאת בראש השנה בזמן הקבוץ הגדול; ומי שיש לו עינים לראות - הוא מתפלא מאד בכל שנה ושנה בעת וזמן הקבוץ, כי מי פועל ועוסק זאת, לקבץ בכל שנה ושנה קבוץ גדול כזה ה' עליהם יחיו, ורבם ככלם הם בעלי תורה, והרבה מהם גם בעלי עסק, ויש שיש להם עסקים גדולים מאד בביתם, ולפני ראש השנה משליך כל אחד

מֵהֶם כָּל עֶסְקִיו שְׁבִבִיתוֹ וּבָא בִּיגִיעוֹת וּטְרָחוֹת גְּדוּלוֹת, וַיֵּשׁ שְׁבָאִים מִמָּקוֹמוֹת רְחוֹקִים וְכוּ', וְאֵין עוֹשִׂים שָׁם שׁוּם דְּבָר, רַק כָּל אֶחָד מִבְּקֹשׁ וּמִתְחַנֵּן וְשׁוֹפֵךְ נַפְשׁוֹ לִפְנֵי ה' לְזָכוֹת לְתַשׁוּבָה שְׁלֵמָה וְכוּ' וְשִׁיתִתְקֶנּוּ כָּל פְּגָמָיו שְׁפָגַם עַד עֵתָה וְשִׁמְעָתָה לֹא יִפְגַּם עוֹד, וּמִרְבִּים שָׁם בְּתַחֲנוּנִים רַבִּים וּבִבְכִיּוֹת גְּדוּלוֹת וְהִתְעוֹרְרוֹת גְּדוּל עַד אֵין חֶקֶר, הֵן עַל קִבְרוֹ הַקָּדוֹשׁ קֹדֶם רֹאשׁ הַשָּׁנָה, הֵן בְּבֵית מִדְרָשׁוֹ הַקָּדוֹשׁ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּעֶצְמוֹ, וְכָל אֶחָד מִקְּבֵל הָאָרֶז וְהִתְעוֹרְרוֹת מִחֲבֵרוֹ, וּבְכָל שָׁנָה וְשָׁנָה מִתְחַדֵּשׁ וּמִתְחַזֵּק בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם הָאֱלֹהִים וְהִתְקַשְּׁרוֹת וְהָאֲחָדוֹת שְׁבִין כָּל הַקְּבוּצָה לְשֵׁם שְׁמִים וְשִׁאֲנִיָּה תְלוּיָה בְּשׁוּם דְּבָר כָּלֵל, וְגַם בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם בְּכָל שָׁנָה נִתְּוֶסְפִין נַפְשׁוֹת חֲדָשׁוֹת אֶל כָּלֵל הַקְּבוּצָה, וְרוֹאִין בְּחוּשׁ מַמָּשׁ הַפְּעֻלָּה הַטּוֹבָה שֶׁיֵּשׁ לְכָל אֶחָד מֵאֲנָשֵׁי הַקְּבוּצָה בְּכָל הַשָּׁנָה עַל יְדֵי זֶה בְּרוּחָנִיּוֹת, וְכַמֶּעַט שֶׁהַחִיּוֹת וְהִתְחַזְּקוֹת שֶׁל כָּל אֶחָד בְּעִבּוּדַת ה' כָּל הַשָּׁנָה כְּלָה הוּא עַל יְדֵי הַחִיּוֹת דִּקְדָּשָׁה וְהִתְאַרְהָ הַגְּדוּלָּה שֶׁמִּקְבְּלִין אֹז בְּזִמְנֵי הַקְּבוּצָה, וְכִשְׁנִיתִתְקַן בְּרוּחָנִיּוֹת - מִמִּילָא מִסְתַּמָּא נִתְתַּקֵּן גַּם בְּגִשְׁמִיּוֹת גַּם כֵּן, כַּמְבָּאָר בְּמָקוֹם אַחֵר (לִיקוּטֵי קֵמָא ס"י יד); וּמִי שֶׁמִּסְתַּכֵּל עַל כָּל זֶה בְּעֵין הָאֱמֶת (וּמִמִּילָא מוֹבֵן כִּי אֵי אִפְשָׁר לְבָאָר בְּשִׁלְמוֹת כָּל עֲנִינֵי הַהִתְפַּאֲרוֹת הַקָּדוֹשִׁים שֶׁיֵּשׁ לְהַשֵּׁם יִתְבָּרָךְ עַל יְדֵי זֶה) - בּוֹדָאֵי הוּא גַּם כֵּן בְּבַחֲיִנַת "מִלָּךְ בִּיפִּיּוֹ תַחֲזִינָה עֵינֶיךָ" (ישעיה לג יז), וְזוֹכָה גַּם כֵּן לְכָל הַבְּחִינּוֹת הַמְבֻאָּרִים בְּפָנִים:

(פּרפּראוֹת לַחֲכָמָה סִימֵן מ תַּנִּינָא)

❧ לֵג ❧

לְמַעַן הַשֵּׁם אֵל יִזְיַז דַּעְתּוֹ וּמִחֲשַׁבְתּוֹ, רַק לְהִיּוֹת עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּפָה (אוּמָאן), לְתַחֵב רֹאשׁוֹ בֵּין אוֹהֲבֵינוּ הַמְקַשְּׁרִים אֶת עֶצְמָם עִם נִשְׁמַת אוֹר רַבְּנוּ ז"ל:

(מִכְתָּב רַבִּי נַחֲמָן טוֹלִטְשִׁינֶער מִיּוֹם ד עֶקֶב תַּרְל"ב)

לד

לְהוֹדִיעַ לְדוֹרוֹת שֶׁהַשְּׁלֵשָׁה דְּבָרִים הָאֵלֶּה יְסוּדוֹת הָעֲקָרִיִּים בְּהַשָּׁאֲרַת
אֲדוֹנֵנוּ מוֹרְנוּ וְרַבֵּנוּ זצ"ל, כְּפִי הַמוֹכֵן בָּזֶה מְדַבְּרִי מוֹהֲרֵנִי
ז"ל: אֲסַפְתָּנוּ עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה - שְׁבֻזָּה מִמִּילָא כָּלוּל גַּם אֲמִירַת הָעֵשְׂרָה
קְפִיטָל תְּהִלִּים עַל צִיּוֹנוֹ הַקָּדוֹשׁ וְכוּ' מ"ז: (כוכבי אור, אחרי אנשי מוהר"ן (ב))

לה

דְּרַבֵּנוּ תָּמִיד לְהִתְאַסֵּף בְּאוֹמָאן בִּימֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה הַקָּדוֹשִׁים, לְהִתְפַּלֵּל עַל
צִיּוֹן אֲדוֹנֵנוּ מוֹרְנוּ וְרַבֵּנוּ בְּעָרֵב רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וּלְהִתְפַּלֵּל בִּיחִיד בִּימֵי
רֹאשׁ הַשָּׁנָה הַקָּדוֹשִׁים בְּמִדְרָשׁוֹ הַקָּדוֹשׁ: (ראבר"נ, קונטרס ימי התלאות)

לו

בְּדִבְרֵי אֲסַפְתָּנוּ בִּימֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה, מְבֹאֵר מְדַבְּרִי מוֹהֲרֵנִי זְכָר צִדִּיק
וְקָדוֹשׁ לְבָרָכָה (שֶׁשָּׁמַעְתִּי מֵאָבִי וּמִדְּבַר שֶׁשָּׁמַע מִפִּי בְּנוֹ רַבִּי יִצְחָק
מְטוֹלְטִשִׁין שֶׁשָּׁמַע מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ), שָׁאֵף עַל פִּי שֶׁלָּבָבוֹ הִיִּתָּה חֲזָקָה
בְּבִטְחוֹן וּמִבְטָח שֶׁתִּתְקַיֵּם הָאֲסָפָה הַזֹּאת עַד בִּיאַת הַגּוֹאֵל צֶדֶק, אֲבָל גַּם
זֶה לֹא נֶאֱמַר רַק כְּדִיוֹק הַמִּדְרָשׁ^מ מֵהַפְּתוּב (משלי כח א) "וְצִדִּיק כְּכַפִּיר
יִבְטַח" (- וְלֹא כְּאִרִּי שֶׁאֵין מִתְיָרָא כָּלָל), כִּי בְּכָל זֹאת לֹא הִיִּתָּה בִּיכָלְתוֹ
לְבָרֵר בָּזֶה יְדִיעָה בְּרוּרָה וּמַחְלִטָּה; וְאֵין רְצוֹנִי לְהַאֲרִיךְ בָּזֶה בְּכֻתָּב:
(שיחות וסיפורים סימן ד)

מז. ראה להלן סימן תרצ"ה.

מח. ראה זוהר תרומה דף קמ"ג ע"א.

לז

על אודות אספתנו בימי ראש השנה הקדושים באומאן, אמר פעם אחת [מוהרנ"ת] לבנו רבי יצחק ז"ל הנ"ל בזה הלשון: "אני מקנה שיתקיים הדבר עד ביאת הגואל צדק, אבל אף על פי כן, מי יודע חס ושלום מה שיעבר בזה (מגדל ועצם הקטרוגים המתעוררים ומתגברים על זה בכל עת), אולי חס ושלום ימנעו ולא יניחו חס ושלום בשום אופן לבוא לשם", "זאג איך דיר זאלסט תמיד זיין ראש השנה אין אומאן, ערב ראש השנה זאלסט זיך שטעלן אפלו אין מארק" - "אומר אני לך שתמיד תהיה בראש השנה בעיר אומאן, ובערב ראש השנה תעמד אפלו בשוק, באיזה מקום שרואים משם בית ציונו הקדוש, ותאמר שם העשרה קפיטל תהלים, ואחר כך תתפלל שם באומאן בראש השנה אפלו באיזה עזרה של בית המדרש; וכן תנהג כל ימי חייך":

(כוכבי אור, אנשי מוהר"ן (ג) אות ב)

בעת המחלקת שהיתה על אנשי שלומנו, דבר מוהרנ"ת עם בנו רבי יצחק בענין הנסיעה לאומאן על ראש השנה, ואמר לו: "איך גלייב אז דעם רבינ'ס ראש השנה וועט האבן א קיום, נאר מען קען דאך נישט וויסן, ווער ווייסט וואס וועט זיין, וואס עס וועט פארקומען; זאג איך דיר אן דו זאלסט קומען אויף ראש השנה, און אז דו וועסט נישט קענען גיין אויפן ציון - זאלסטו שטייען ביים רוטיש און זאלסט קוקן אויפן ציון, און אז דו וועסט נישט קענען דאווענען אין שול - זאלסטו דאווענען אין פאליש, און אין אומאן זאלסטו זיין!" - "אני מאמין שהראש השנה של רבנו יהיה לו קיום, אף הרי אי אפשר לדעת, מי יודע מה יהיה ומה יבוא; על כן מצוה אני אותך שתבוא תמיד על ראש השנה, ובאם יתגברו עליך המניעות כל כך עד שלא תוכל ללכת

לציון הקדוש בערב ראש השנה - תעמוד אפלו ב'רוטיש' ^{מט} ותביט משם לעבר הציון הקדוש (ותאמר שם את העשרה מזמורים), ואם לא יניחו לך המתנגדים להתפלל בבית הכנסת יחד עמם - תתפלל בחדר כניסת בית הכנסת (המכנה 'פאליש'), העקר שבאומאן תהיה!" :

לח

עוד אמר פעם אודות הנסיעה לאומאן על ראש השנה, שאם היה הדרך לשם מחפה בספינים וחרבות - "הייתי רוחש על ידי ורגלי כדי לבוא לשם על ראש השנה!" :

(כוכבי אור, אנשי מוהר"ן (ג) אות ג)

מוהרנ"ת אמר פעם אודות הנסיעה לאומאן על ראש השנה: "ווען עס וואלט געווען די גאנצע וועג אנגעלייגט מיט שארפע שווערד אויף ארויף - וואלט איך זיך געראטשקעט אויף די הענט און אויף די פיס און איך וואלט געפארן; נאר אן א פאס - נישט, איך וואלט געטאן אלע מעגלעכקייטן צו באקומען א פאס" - "אלו הייתה כל הדרך זרועה בחרבות המחודות כלפי מעלה - הייתי גוחן על ידי ועל רגלי והייתי נוסע"; רק בלי פאספורט - לא^נ, הייתי עושה כל שנתן כדי לקבל פאספורט^נ :

מט. 'רוטיש' זה היה מרכז קניות גדול באומאן אשר נבנה בצורה כזו שיש בו שורות חנויות מבית ומחוץ בצורת עיגול, וניתן היה להשקיף משם ולראות את מקום הציון הקדוש. (רל"י).

ג. ולא ידענו באיזה זמן אמר זאת מוהרנ"ת. (רל"י).

גא. ואנו זכינו לקיים זאת בבואנו על ראש השנה בשנות תר"פ ותרפ"א (ראה להלן בערכו), שכנופיות הפורעים האכזרים ה'באנדעס' הרגו רצחו וחמסו אז על הדרכים, ואף על פי כן זכינו להתגבר על הכל ולנסוע ולבוא אז אל רבינו להקיבוץ הקדוש על ראש השנה להתפלל יחד עם אנשי שלומנו באומאן. (רל"י).

גב. ראה 'עלים לתרופה' במכתבים ממוצאי שבת עקב שנת תקצ"ו, אור ליום ה' כי תצא

ל ט

שְׁמַעְתִּי מֶרְבִּי נַחֲמָן בֶּן רַבִּי שְׁכָנָא ז"ל י' שְׁשָׁמַע מִמוֹהֲרַנ"ת לְעֲנִין נְסִיעַת
רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְכו'; וְהֵיכָא מְדַבְּרִי הַקְדוּשִׁים שְׁפָל נְסִיעָה וְנְסִיעָה
שָׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד יִהְיֶה לָּהּ חֵלֶק בְּקֶזֶן הַגָּאֻלָּה:

(כוכבי אור, אנשי מוהר"ן (ג) אות ד)

מ

אַחֲרֵי הַסְתַּלְקוֹת רַבָּנוּ, הָיָה רֹאשׁ הַשָּׁנָה אֶחָד שֶׁהִיָּתָה בּוֹ הַתְּעוֹרְרוֹת
עֲצוּמָה, וּבִלְיִל רֹאשׁ הַשָּׁנָה אַחֲרֵי תְּפִלַּת עֶרְבִית נַעֲנָה מוֹהֲרַנ"ת
וְאָמַר: "אֵיךְ גָּלִיב אֶז רֹאשׁ הַשָּׁנָה אֵיז דְּעַר רַבִּי דָּא אֵין שׁוּל מִיט אוֹנֵז;

שנת תקצ"ו, יום א' כי תבוא שנת תקצ"ו, יום א' ר"ח אלול שנת תקצ"ט, ועוד, קצת מעניין
ה'בילעט' (אישור) בעת המחלוקת, כשהיה מוהרנ"ת בגלות בנעמרוב ואסרו עליו לצאת משם
בלי 'בילעט'; וראה עוד להלן חלק ב' סימן שצ"ד.

ג. כי כשהולך על דרך המחודדת בסכינים וחרבות, אולי יזכה וישיאר בחיים ויצליח להשיג
כל תיקונו הנצרך לו, אולם אם חלילה ייסע בלא פאספורט (או אם ייסע עם פאספורט
מזויף, שנחשב גם כן כנוסע ללא פאספורט כלל) ויתפסוהו ויחבשוהו בבית הסוהר - בזה
בהכרח שתיפגם נשמתו, כי יעבירוהו שם על איסורי תורה חס ושלום. ומשום זה לא היה
עושה כך מוהרנ"ת את דרכו, כי בזה מסכן את כל יהדותו ורוחניותו, ועל כן אף שעל סכינים
וחרבות היה מנסה בכל כוחו להגיע לציון רבינו, אולם בלא פאספורט שהוא כנגד חוק
המלכות לא היה מסתכן, כי אין זה ברצון רבינו הקדוש לעשות דבר כזה שיש בו סכנה לכל
יהדותו [וצריכין להרבות בתפילה שנזכה כבר לנסוע מפה ארץ ישראל בדרך ישרה, ואם
היו מתפללין הרבה בוודאי שכבר היינו זוכין לזה, רק שאין מתפללין כראוי על זה. וכל
דיבורינו נגד הנסיעה בפאספורט מזויף הוא רק קודם מעשה, אבל לאחר מעשה, שנסעו
כבר - בוודאי מחוייבים אנו להתפלל עליהם שיזכו ליסע ולבוא לשלום ויפעלו כל טוב, כי
כתיב (תהלים קטז ו'): "שומר פתאים ה'"; ואף על פי שרואין שנעשין ניסים, אף על פי כן
אין מזה ראייה שצריכין לנסוע בדרך זו, רק זה מצד רחמי השם יתברך עליהם]. (רל"י).

נד. בן מוהרנ"ת. רבי נחמן זה היה אדם קדוש ומופלג במעלה מאוד, ראה אודותיו בערכו
להלן חלק ב' מסימן תקפ"ד והלאה.

און אז דער רבי איז דא - זענען אלע שבועה רועים דא! - "אני מאמין שבראש השנה נמצא רבנו כאן בבית הפנסת עמנו; וכשרבנו נמצא כאן - אזי כל השבועה רועים" כאן!"; ונתן מוהרנ"ת קולו וצעק: "איך גלייב אזוי ממש אז איך זעה!" - "אני מאמין בזה כל כך עד שאני ממש רואה זאת!" - וכשצעק את אלו התבות האחרונות הרגישו אנשי שלומנו במוחש שבאמת רבנו נמצא עמנו כנ"ל - "האט מען געזעהן אז דער רבי איז דא!"

מא

בראש השנה של שנת תקע"ב, הוא ראש השנה הראשון אחרי הסתלקות רבנו הקדוש, רצה רבי יודל תלמיד רבנו להראות במוחש לכלל באי הקבוץ באומאן שרבנו הקדוש נמצא שם יחד עמם ממש בעת הקבוץ (רבי יודל האט געוואלט ווייזן דעם ערשטן ראש

נה. ראה מיכה פרק ה' פסוק ד'; גמרא סוכה דף נ"ב ע"ב; תיקון כ"א דף ס"ב ע"א; זוהר חדש בלק דף צ"ב ע"א; ועיין ליקוטי קמא סימן כ"א.

נו. עיין ליקוטי קמא סימן ס"ב; וראה ב'ליקוטי תפילות' חלק א' תפילה כ"ב: "ורחם עלינו בזכות צדיקי אמת שבדור הזה, ובזכות צדיקי אמת הקדושים אשר בארץ המה אשר אנו וכל עמך בית ישראל הולכים וסובבים ומשתטחים על קבריהם וציון שלהם בכל ערב ראש השנה, ופורשים כפינו לפניך ומתפללים ומתחננים אליך בקידה, בכריעה, בהשתחויה, בלב נשבר ונדכא, חוסה עלינו ברחמיך הרבים ותעורר לב נשמת כל הצדיקים אמיתיים אשר נשמתם בגבהי מרומים, ברום המעלות, בעולמות העליונים הקדושים, שכל נשמות הצדיקים הקדושים האמיתיים יירדו למטה בראש השנה ויהיו עימנו בקרב עמך ישראל, ויעזרו אותנו להתפלל ולהתחנן בראש השנה ולהכניע ולגרש השטן בראש השנה, ולשבר ולבטל כל מיני עזות דסטרא אחרא מעלינו ומעל כל עמך בית ישראל על ידי התפילות והתקיעות של ראש השנה הקדוש, עד שנזכה להמשיך עלינו ועל כל עמך בית ישראל קדושה וטהרה מראש השנה על כל השנה כולה".

נז. ועיין 'כוכבי אור' חלק 'אנשי מוהר"ן' (השלישי) בהערה לאות ג'.

השנה אז דער רבי איז דא, ממש אלע זאלן זעהן דעם רבי'ן, וכבר הכין עצמו לזה^י; אף אחר כך, מחמת שהיה שם אחד שלא היה ראוי לזה, התבטל הדבר בגללו, שלא יכול היה רבי יודל להראות זאת:

מב

בהראש השנה בימי חייו הקדושים באו אליו לאומאן על ראש השנה האחרון (תקע"א) לערך חמש או שש מאות אנשים, ובלשון בני אדם בדרך אומדנא היה מרגלא בפומיהו לומר שבאו אליו אז בערך אלף אנשים, בן שמעתי מאבי ז"ל בשם מוהרנ"ת ז"ל^י; ואחר כך, בראש השנה הראשון שאחר הסתלקותו הקדושה (תקע"ב), באו למספר, ולא היו רק ערך ששים אנשים ולא יותר: (ביאור הליקוטים סימן קנה)

מג

אמר [מוהרנ"ת] פעם אחת לבנו רבי יצחק ז"ל מטולטשין, שלא יסע לארץ ישראל לדור שם בקביעות עד שיהיה בן ששים שנה.

נח. גם ראה להלן בערכו שרבי יודל היה איש נורא ושמיימי (א' גענוואלדיגער מענטש, א הימל מענטש), וכלל אנשי שלומנו היו יודעים שכאשר היה רבי יודל הולך להשתטח על ציון רבינו הקדוש, היה מדבר עם רבינו כדבר איש אל רעהו, כמו בחיים חיותו ממש - "אז ער איז געגאנגען צום רבי'ן אויפן ציון, האט ער גערעדט מיט'ן רבי'ן".
נט. ומובן מאליו שהשמות שנכתבו בספר 'שמות הצדיקים' (בחלק 'שמות אנשי רבינו') אינם אלא מעט מזער. (רל"י).

ס. אמרו אנשי שלומנו שמוהרנ"ת רצה לכתחילה שבנו יישאר בקביעות לדור בארץ ישראל, אמנם ראה ברוח קדשו שבנו רבי יצחק לא יאריך ימים שם, ומחמת כן אמר לו זאת בפרטיות, לבלי ליסע לארץ לדור שם בקביעות עד היותו בן ששים, וזאת אמר לו על אף שבנו רבי יצחק לא שאלו כלל וכלל על דבר זה, ואכן כשעלה רבי יצחק לארץ ישראל בשנת

(וְהַמּוֹבֵן הָיָה מְדַבְּרֵי הַקְדוּשִׁים שָׁאֵף עַל פִּי שִׁישִׁיבַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל גְּדוּלָּה מַעֲלָתָהּ מְאֹד, וְכַמּוֹבָא בְּסִפְרֵי אֲדוֹנֵנוּ מוֹרְנוּ וְרַבְּנוּ זצ"ל

(ראה ליקוטי קמא סימנים ז ט כ לז מד מז מח נה קכט קנה קפז רלד רעז, שם תנינא סימנים ח מ עא עח קט קטז, ועוד), אָבֵל כְּכַר אָמַר אֲדוֹנֵנוּ מוֹרְנוּ וְרַבְּנוּ זצ"ל עַל הָרֹאשׁ הַשָּׁנָה שָׁלוֹ שְׁאִין דְּבַר גְּדוּל מְזָה כַּמּוֹבָא בְּחֵי מוֹהֲרָ"ן (סימנים קכו רכ תו), וְגַם כָּל קִדְשַׁת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל נִמְשָׁף מִמֶּנּוּ כַּמּוֹבֵן בְּלִיקוּטֵי תַנִּינָא סִימָן מ', וְגַם מוֹבֵן וּמְבָאָר בְּדַבְּרֵי אֲדוֹנֵנוּ מוֹרְנוּ וְרַבְּנוּ זצ"ל שֶׁשְׁנַתוֹסָף רַק נֶפֶשׁ אַחַת לְהַקְבּוּץ שָׁלוֹ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה - אִזּוֹ נִתְרַבֵּין הַבְּתִים שֶׁל הַקְדָּשָׁה אֶלֶף אֲלָפִים וְרַבִּי רַבְּבוֹת פְּעָמִים עַד אֵין שְׁעוֹר (עי' ליקוטי תנינא סי' ח; חיי מוהר"ן סימנים מג רה; ליקוטי הלכות ציצית ז אותיות ב - ט), וְעֵין בְּלִיקוּטֵי הַלְכוֹת הַלְכוֹת נִזְקֵי שְׁכָנִים הִלְכָּה ד' (אות יא) שְׁאִין עֵרֶךְ לְהַעֲבֹדָה שִׁיעֵבֵד הָאָדָם בְּפָנָי עֲצָמוֹ אֶפְלוֹ כָּל הַיּוֹם נֶגֶד נִקְדָּה אַחַת שְׁעוֹשָׁה כְּשֶׁמֶצֶטְרֶף וְכו', עֵין שָׁם, וּמִכָּל שֶׁכֵּן שְׁגֻדָּלִים צְדִיקִים בְּמִיתָתָם יוֹתֵר מִבְּחֵייהֶם (חולין ז:), וְכָל אֲשֶׁר גְּדָלָה וְשִׁגְבָּה רֹמְמוֹתוֹ וְהִתְעַלּוֹתוֹ שֶׁל אֲדוֹנֵנוּ מוֹרְנוּ וְרַבְּנוּ זצ"ל - כֵּן גְּדָלוֹ וְשִׁגְבוֹ גַּם הַתְּקוּנִים אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה בִּימֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה הַקְדוּשִׁים, כַּמְּבָאָר בְּדַבְּרֵי הַקְדוּשִׁים בְּהַלְכוֹת גְּבִיַּת חוֹב מֵהַלְקוֹחוֹת הִלְכָּה ה' אוֹת י"ד, עֵין שָׁם): (כוכבי אור, אנשי מוהר"ן (ג) אות א)

תרכ"ח בהיותו בן שישים (נולד בשנת תקס"ח), לא האריך ימים שם כי אם שנה ומחצה, וברורים הדברים כי דיבור זה נאמר בפרטיות אך ורק לרבי יצחק, ולא אמרו מוהרנ"ת כלל וכלל לשאר אנשי שלומנו, ומטעם זה המבואר. (רל"י); גם ראה במכתב מוהרנ"ת מיום ה' שם ה' שנת תקצ"ז (בהיותו קרוב לגיל שישים): "השם יתברך ירחם עלינו וישיבנו לשלום לפה, ומכאן לארץ הקדושה"; [ראה עוד להלן בחלק ב' סימן תשל"ט ושם סימן תרס"ט, ובחלק ג' סימן נ"ג, ובהערה שם]; ראה עוד במכתב רבי יצחק בן מוהרנ"ת לבניו רבי דוד צבי ורבי מיכלי מיום ו' ערב שבת צו תרכ"ט: "הנני מברך אתכם אשר תזכו גם כן לעת זקנתכם לקבוע אהליכם עם נשותיכם שיחיו בארץ הקדושה הזאת בהרחבת לבבכם".

מד

פַּעַם אַחַת בְּעֶרְבַּי רֹאשׁ הַשָּׁנָה בִּבְקָר שָׁאֵל אוֹתוֹ בְּנוֹ הָרֵב יִצְחָק ז"ל עַל
 אוֹדוֹת שֶׁחָלַשׁ לְבוֹ מְאֹד [כִּי לֹא הָיָה אָז בְּקוֹ הַבְּרִיאוֹת], אִם
 יֵאָכֵל אֵיזָה דָּבָר קֹדֶם לָכֶתוֹ עַל צִיּוּנוֹ הַקָּדוֹשׁ כְּדֵי שִׁיחֶיָּה בְּכַחוֹ לְפָרֵשׁ
 שֵׁם שִׁיחֲתוֹ בְּהִתְעוֹרְרוֹת הַלֵּב כְּרָאוּי; וְהַשִּׁיב לוֹ: "לֹא. אָמַר כְּאִשֶּׁר תּוּכַל
 - וּבִלְבָד שִׁיחֶיָּה קֹדֶם הָאֲכִילָה!" (כּוֹכְבֵי אור, אֲנָשִׁי מוֹהֲרֵי"ן (ג) אוֹת (לג))

נִחַלָּה פַּעַם רַבִּי יִצְחָק בֶּן מוֹהֲרֵנ"ת בִּימֵי הַקִּיץ בְּאִיזוֹ מַחְלָה, וְחָשַׁב כְּבָר
 אֲזַבְדַּעְתּוֹ שֶׁלֹּא יוּכַל לְהִגִּיעַ עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְקַבּוֹץ אֲנָשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ
 בְּאוֹמָאן; וּכְשֶׁבִקֵּשׁ בְּתַפְלָתוֹ מִהֵשֵׁם יִתְבָּרֵךְ עַל רְפוּאָתוֹ, עָנָה וְאָמַר:
 "רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אֵיךְ זָאֵל דִּיר זָאגָן אֲזַי אֵיךְ וְעַל דִּיר מָעַר נִשְׁט זִינְדִיגָן
 - וְוִי קָעֵן אֵיךְ דִּיר זָאגָן אֲזַי אֵיךְ וְוִיִּס נִשְׁט? אָבְעֵר דָּאס זָאג אֵיךְ דִּיר
 צו: אַ כְּפוֹי טוֹבָה וְעַל אֵיךְ שׁוִיֵּן נִיט זֵיין, אֵיךְ וְעַל תָּמִיד גַּעֲדֵעֲנִקֵעֵן
 וְוַאס דוּ הָאָסְט מִיר גַּעֲטָאן!" - "רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְכִי מָה אוּכַל כְּבָר
 לְהַבְטִיחַ? שְׁאֲבִטִיחַ שָׂאָם תְּבָרִיאָנִי לֹא אֶחֱטָא לָךְ יוֹתֵר - אֵיךְ יְכוּל
 אֲנִי לְהַבְטִיחַ זֹאת כְּשֶׁאֲנִי יוֹדֵעַ? אוּלָם זֹאת מִבְטִיחַ אֲנִי לָךְ: כְּפוֹי טוֹבָה
 כְּבָר לֹא אֶהְיָה, תָּמִיד אֶזְכּוֹר אֶת הַחֲסֵד אֲשֶׁר עָשִׂיתָ עִמָּדִי!"

וְאָכֵן הַבְּרִיא רַבִּי יִצְחָק, וְנָסַע וְהִגִּיעַ לְאוֹמָאן עַל יְמֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וּבְעֶרְבַּי
 רֹאשׁ הַשָּׁנָה בִּבְקָר, שֶׁמִּנְהַג יִשְׂרָאֵל לָצוּם אֲזַי עַד חֲצוֹת הַיּוֹם כְּפִידוּעָא,
 הָיָה קָשָׁה לוֹ הַצּוּם מִחֲמַת חֲלָשְׁתּוֹ הַנִּלְוֵל, וְעַל כֵּן אָמַר לְאָבִיו מוֹהֲרֵנ"ת

שֶׁהוּא רוֹצֶה תְּחִלָּה לְטַעוֹם מִעֵט אֵיזָה דְּבַר מֵאֲכָל, וְאַחֵר כֶּף יִלְךְ לְצִיּוֹן
 רַבְּנוּ הַקָּדוֹשׁ לֹמַר שֶׁם אֶת הַתְּקוּן הַכִּלְלִי וְהַיְדוּדִי דְּבָרִים, כִּי עַל יְדֵי
 שְׂטֵטָעִים אֵיזָה דְּבַר מֵאֲכָל יֻכַּל לְהַתְּפַלֵּל שֶׁם עַל הַצִּיּוֹן בְּאַרְכָּה וּבְכֻנָּה
 כְּרָאוּי (עַר ווִיל גִּיין צוֹם רַבִּי'ן אוֹיפֵן צִיּוֹן, און עַר אִיז שְׂוואָד, אַז עַר
 וועט עפֿעס עסן פֿריער וועט עַר קענען זיין לענגער).

הַשִּׁיב לוֹ מוֹהֲרֵנִ"ת: "גִּי צו דַּעַם רַבִּי'ן אוֹיפֵן צִיּוֹן, און זאַלֶסט זאַגן
 ווי אַזוי דו וועסט זאַגן, און נאָך דַּעַם עסן וועסטו זעהן צו גִּיין
 נֶאֱכָאֲמָאֵל! - "אַל תַּעֲשֶׂה כֵן, רק תֵּלֵךְ לְצִיּוֹן, וְתֹאמַר שֶׁם הָעִשְׂרָה
 מִזְמוֹרִים אֵיךְ שֶׁתֹּאמַר, וּלְאַחֵר מִכֵּן, אַחֲרֵי הָאֲכִילָה, רְאֵה לְחִזּוֹר שׁוּב
 לְהַשְׁתַּטֵּחַ עַל הַצִּיּוֹן וּלְהַתְּפַלֵּל בְּאַרְכָּה!"^{כב}:

מה

בְּסִפּוֹר 'חַיִּי מוֹהֲרֵנִ"ן' בְּכַתֵּב יְדוֹ שֶׁל מוֹהֲרֵנִ"ת הָיָה כְּתוּב שֶׁתִּגִּיעַ עוֹד עֵת
 כְּזוֹ שְׂטֵטָעוֹ וְיִבֹּאוּ מִכָּל הָעוֹלָם לְהַשְׁתַּטֵּחַ בְּעֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה עַל צִיּוֹן
 רַבְּנוּ, וְהָיוּ עִם רַב כְּזֶה עַד שֶׁיִּצְטָרְכוּ לְהַעֲמִיד שׁוּמְרִים וְשׁוֹטְרִים לְהַשְׁגִּיחַ
 עַל הַצִּבּוֹר, שֶׁלֹּא יִתְמַהֲמָהוּ יוֹתֵר מְדִי וּפְנֹו מְקוֹמָם לְהִבָּאִים אַחֲרֵיהֶם:

מו

מוֹהֲרֵנִ"ת ז"ל הָיָה מְכַנֶּה אֶת אֲנָשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ מִטַּעֲפִלִּיק "טַעֲפִלִּיקֶעֶר בַּעֲלֵי
 בָּתִּים", אֵף עַל פִּי שֶׁהָיוּ בָּהֶם עוֹבְדֵי ה' מְפֻלָּגִים.

סב. ככלל, היה גם בשאר ימי השנה עניין אצל אנשי שלומנו לילך לרבינו הקדוש על ציונו
 'אליבא ריקנא' (ראה שבת קט:), וכל שכן בזמן כזה של ערב ראש השנה. (רל"י).

פַּעַם כְּשֶׁחָל עָרַב רֹאשׁ הַשָּׁנָה לִהְיוֹת בְּיוֹם רִאשׁוֹן בַּשָּׁבוּעַ, וְאִנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ מִשָּׂאֵר הָעִירוֹת הִקְדִּימוּ כְּנֶהוֹג לָבוֹא כְּכֹר עַל שַׁבַּת לְאוֹמָאן בְּכָדִי שְׂיוֹכְלוּ לִזְמַר בְּאוֹמָאן גַּם אֶת הַסְּלִיחוֹת שֶׁל עָרַב רֹאשׁ הַשָּׁנָה הַנִּקְרָאוֹת 'זְכוֹר בְּרִית'־י, אֶף כִּמָּה מֵאִנְשֵׁי טַעֲפָלִיק יֵצְאוּ רַק בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת קֹדֶשׁ בְּדֶרֶךְם לְאוֹמָאן, וְאֶת הַסְּלִיחוֹת אָמְרוּ יַחְדָּו בְּכֹפֶר 'פֶּאלָאֲנִקֵּעַ' הַסְּמוּךְ מְאֹד לְאוֹמָאן־י. אַחֵר כֵּךְ כְּשֶׁהִגִּיעוּ לְאוֹמָאן, גָּעַר בָּהֶם מוֹהֲרַנְת' וְאָמַר לָהֶם: "אֵיידֶעֶר אַזָּא רֹאשׁ הַשָּׁנָה - אִיז בַּעֲסֶעֶר אִינְגֶּאנְצֶן נִישְׁט!" - "אִם רֹאשׁ הַשָּׁנָה הוּא כֵּךְ - טוֹב יוֹתֵר בְּכָלֵל לֹא לָבוֹא!"־י:

סג. בשנים שהיה חל ראש השנה ביום ב' וג' היה המנהג אצל אנשי רבינו בימי חייו הקדושים להזדרז לבוא ולהיות אצלו כבר על שבת קודש ('אמאל איז גענוען אז ס'פלעגט דער עולם קומען שוין אויף שבת'), ובכדי שיאמרו כעלות הבוקר של יום ראשון את הסליחות של ערב ראש השנה הנקראות 'זכור ברית' יחד עימו. (רל"י).

סד. 'פאלאנקע' הוא כפר של נכרים. (רל"י).

סה. וטעם הדבר, כי הסליחות של 'זכור ברית' הוא "גם כן ראש השנה" - "זְכוֹר בְּרִית אִיז אוֹיִקֶעט רֹאשׁ הַשָּׁנָה". ומובא ב'חיי מוהר"ן' בסימן ש"ה שפעם אחת עמד רבינו בערב ראש השנה אחרי הסליחות ואמר: "אנשים אחרים היו מרוצים שיהיה להם ראש השנה כמו ערב ראש השנה שהיה להם", ואמר בזה הלשון: "אַנְדֶּערֶע וואלטן זיך געוואונטשן אזוי אַ רֹאשׁ הַשָּׁנָה וכו'". ומה שהתבטא מוהרנ"ת בכזו חריפות, הוא מפני שהבחין באנשי טעפליק שהם רוצים להנהיג הנהגה חדשה, להיכנס לתוך ה'ראש השנה' של רבינו ללא ה'זכור ברית' אצלו. (רל"י). וראה עוד להלן אודות רבי נחמן ב"ר יצחק לייב תלמיד מוהרנ"ת שהיה ה'בעל תפילה' בתפילת המנחה של ערב ראש השנה, ובעת תפילתו שררו בקלויז אימה ופחד ה' כאלו עד שהיו יריאים אף להרים את הראש, ובבחינת הכתוב (ישעיה ב כא) "לבוא בנקרות הצורים ובסעיפי הסלעים מפני פחד ה' ומהדר גאונו בקומו לערוץ הארץ", ובשנה הראשונה שלאחר הסתלקותו ניגש במקומו שליח ציבור אחר להתפלל בערב ראש השנה את תפילת המנחה, ושאל אחד מהזקנים שהיה מהגדולים שבאנשי שלומנו: "פֶּאָרְוּאָס אִיז רַבִּי נַחֲמָן גִּישְׁט צוֹעֲגֶאנְגֶען?" - "מדוע לא ניגש רבי נחמן לתפילת המנחה?", וכשענו לו שנסתלק ונפטר, השיב בתמיה: "בִּי 'זְכוֹר בְּרִית' הָאֵב אִיךְ אִים דֶּאךְ גֶּעזֶעֱהֶן שְׂטִיין אִין שוּל!" - "הרי ראיתי אותו (את רבי נחמן) עומד בבית הכנסת בעת הסליחות של 'זכור ברית'!" - [והוא על פי המבואר ב'חיי מוהר"ן' סימן ק"א, עיין שם]; ראה עוד להלן בערך רבי אבא שו"ב, וכן בערך הרב יצחק מחארשטיוואטע בסיפור התקרבות אחיו אל רבינו הקדוש.

מז

א. שִׁמְעֵתִי מֵאֲבִי ז"ל ספור בִּנְיָן בֵּית הַכִּנְסֶת אֲשֶׁר בְּאוּמָאן, שִׁשְׁמַע אֲבִי מִפִּי מוֹהֲרֵנִ"ת ז"ל כִּי בַשָּׁנָה הָרִאשׁוֹנָה שָׁאֲחָר הִסְתַּלְקוֹת רַבֵּנוּ ז"ל לֹא נִמְצָא יוֹתֵר מְשֻׁשִׁים אֲנָשִׁים שֶׁבָּאוּ לְהִשְׁתַּטַּח עַל קִבְרוֹ הַקָּדוֹשׁ בְּעָרֵב רֹאשׁ הַשָּׁנָה; וְגַם זֶה הַמְסָפֵר הָרִים מֵאֵד אֶת הַבְּטָחוֹן בְּלֵב מוֹהֲרֵנִ"ת ז"ל שֶׁתְּהִיָּה נִקְבְּעָה זֹאת הָאִסְפָּה לְדוֹרוֹת (כְּנֶהוּג עַד הַיּוֹם), כִּי בַּתְחִלָּה לֹא עָלָה עַל דַּעְתּוֹ כָּלֵל שְׂחִתְעוֹרֵר גַּם זֶה הַמְסָפֵר לְנִסְעַ לְרַבֵּנוּ ז"ל עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְאַחֵר הִסְתַּלְקוֹתוֹ כְּמוֹ בִּימֵי חַיּוֹ:

ב. וּבְעָרֵב רֹאשׁ הַשָּׁנָה נִסְכַּם בְּלֵב רַבִּי יוֹדֵל וְרַבִּי שְׁמוּאֵל אֵיִיזִיק ז"ל וְעוֹד מְגֻדֹּלִי תַלְמִידֵי רַבֵּנוּ ז"ל, לְהִתְפַּלֵּל עַל זֶה הַמָּקוֹם שֶׁהִתְפַּלֵּל בוֹ רַבֵּנוּ ז"ל בְּעֶצְמוֹ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה הָאַחֲרוֹן שֶׁקִּדְּם הִסְתַּלְקוֹתוֹ (שֶׁנִּקְרָא בְּשֵׁם "אַמְבָּאָר" כְּמוּבָא בְּסֵפֶר 'חַיֵּי מוֹהֲרֵנִ"ן'"), אָבֵל מוֹהֲרֵנִ"ת ז"ל נִתְעַקֵּשׁ וְעָמַד כְּנֻגָדָם, בִּטְעָנָתוֹ שִׁשְׁמַע מִפִּי רַבֵּנוּ ז"ל שֶׁאָמַר פַּעַם אַחַת אֵלָיו וּלְחִבְרוֹ רַבִּי נִפְתָּלִי ז"ל: "אֲנִי רוֹצֶה שֶׁתְּהִי מְעַרְבִים עִם הָעוֹלָם"^{סו} - (וּבִלְשׁוֹן הַמַּרְגָּל, בְּזֶה הַלָּשׁוֹן: "אִיךָ ווִיל אִיר זָאָלֵט זִיין אוֹיִסְגַּעֲמִישְׁט מִיט דַּעַר וועלט")^{סז}, וְרָצָה מִחֲמַת זֶה שִׁתְּפַלְּלוּ כָּל הַצְּבוּר בְּבֵית הַכִּנְסֶת שֶׁנִּקְרָא בְּשֵׁם "שׁוּמְרִים לְבָקָר", שֶׁהוּא נִבְנָה אֶז בְּסֻמוֹךְ עַל יְדֵי אִישׁ אֶחָד שֶׁרָצָה וַחֲשָׁק שְׂאֲנָשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ יִתְפַּלְּלוּ שָׁם, וְגַם כָּל אֲנָשֵׁי הַצְּבוּר הַתְּמִידִי שֶׁבְּזֶה בֵּית הַכִּנְסֶת הִסְכִּימוּ עַל זֶה. (כִּי הַמִּחְלָקֶת שֶׁהִיָּתָה

סו. סימן רכ"א.

סז. כמבואר לעיל בסימן קס"ז.

סח. ראה 'מסילת ישרים' (סוף פרק ה) על מאמר חז"ל (כתובות יז). "לעולם תהא דעתו של אדם מעורבת עם הבריות".

בְּחַיֵּי רַבֵּנוּ ז"ל נִשְׁקָט וְנִשְׁתַּקַּע אַחֲרֵי פְטִירַת רַבֵּנוּ ז"ל מִלֵּב רַבָּם כָּכֶלֶם
שֶׁל אַנְשֵׁי הָעִיר; וְנִתְמַהֲמָה זֶה הַהִשְׁקָט עַד תְּחִלַּת שְׁנַת תַּקצ"ה שֶׁעָמַד
מִי שֶׁעָמַד, וְעַד זֹאת הַשָּׁנָה הָיוּ רִגְלִים אַנְשֵׁי הָעִיר לְבַקֵּשׁ אוֹרְחִים מֵאֲנִשֵּׁי
שְׁלוֹמֵנוּ לְסַעַד אֲצֵלָם בְּסֻעֻדַת רֹאשׁ הַשָּׁנָה). אָבֵל מַחֲמַת שִׁשָּׁאָר תַּלְמִידֵי
רַבֵּנוּ ז"ל עָמְדוּ בְּזֶה כְּנֶגֶד מוֹהֲרַנְ"ת ז"ל, נִסְכָּם הִדְבֵּר לְהַתְפִּיל בְּהֶאֱמָבֶאֱר
הַנ"ל (שֶׁהַתְפִּיל בּוֹ רַבֵּנוּ ז"ל כֵּן):

ג. וְלִפְנֵי עָרֵב כְּשֶׁנִּתְאַסְפוּ לְתַפִּילַת הַמִּנְחָה, נִתְעוֹרֵר לְאִין עֶרֶךְ תִּבְעֵרַת
לֵב מוֹהֲרַנְ"ת ז"ל בְּצַעַר וְיִסּוּרִים עַל עֲבָרָם עַל דְּבָרֵי רַבֵּנוּ
ז"ל (לְהִיּוֹת מַעֲרִיב עִם שְׁאָר נַפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל כֵּן), עַד שֶׁחֲזַר וְנִתְלַבֵּשׁ
בַּמִּלְבוּשׁ הָעֲלִיּוֹן לִילָךְ אֶל הַחוּץ וּלְבֹא לְבֵית הַמְדָּרֶשׁ הַנ"ל, וְלִבְלִי
לְהַתְפִּיל כָּלֵל עִם תַּלְמִידֵי רַבֵּנוּ ז"ל; וְרַבֵּי נִפְתָּלִי בְּרָאוֹת כֵּן מִמוֹהֲרַנְ"ת

סט. ראה ב'ליקוטי הלכות' נטילת ידים לסעודה ו' אות פ"ט: "זה בחינת ראש השנה, שאז
כל ישראל עוסקין בזה, שכל אחד טורח ומתייגע לבוא להקיבוץ הקדוש של ישראל, שזהו
בחינת 'בתוך עמי אנכי יושבת' (מלכים ב ד יג) הנאמר על ראש השנה כמו שאיתא בזוהר
הקדוש (נח דף סט: ויצא דף קס: בשלח דף מד:), ואפילו מכל הכפרים ומקומות הרחוקים
מתקבצים אל המקום שיש קיבוץ מישראל; והעיקר כשזוכין לבוא להצדיקים האמיתיים,
כאשר נוהגין כל ישראל לנסוע לצדיקים על ראש השנה, כי עיקר הקיבוץ וקיומו הוא על
ידי הצדיק הרועה האמיתי, בחינת משה כנ"ל; ושם בהלכות ראש השנה ו' אות ב': "על כן
צריכין לנסוע לצדיקים אמיתיים על ראש השנה, ואפילו מי שאינו זוכה לנסוע - על כל
פנים צריך להשתדל לילך ולנסוע אל מקום שיש קיבוץ גדול של כשרים ויראים ביותר
להתפלל ולשמוע קול שופר עימם, וכמו שנוהגין כל ישראל שבראש השנה ויום הכיפורים
מתאספין ומתקבצין יחד מכל הכפרים, וכל הרחוקים שאינם נזהרים להתפלל בציבור בכל
ימות השנה, אבל בראש השנה כולם נקבצין אל הציבור הקדוש וכו', וכל מה שמתקבצין
ומתרבין יחד נפשות ישראל ביותר להתפלל בראש השנה ולתקוע שופר - יכולין ביותר
לעלות בתחילת המחשבה וכו'".

ע. ומוהרנ"ת נהג כן גם מחמת שלא היה לו שום ספק בזה שכל אנשי שלומנו ילכו ויבואו
אחריו, וכפי שאכן אירע תיכף - "רַבֵּי נֶתָן הָאֵט נִישְׁט גֶּעהאַט קיין איין סַפֵּק אַז אַלֶּע תַּלְמִידִים
וְעַלֵּן מִיט גִּיין מִיט אִים!". (רל"י).

ז"ל נתעורר גם כן לילך אל הבית המדרש הנ"ל, ועד שנתעוררו גם שאר התלמידים לילך אל הבית המדרש הנ"ל.

ואנשי הבית המדרש הנ"ל קבלו אותם ברב כבוד, והתפללו עמם יחד עד עשרה שנים; אבל מחמת שמשנה לשנה נתוסף הצבור הנוסעים לאומאן על ראש השנה, ראו אחר כך בסוף העשרה שנים שאין שום אפן ויכלת כלל לסבל את הדחק בזה הבית הכנסת, וחזרו לזה המקום הנ"ל (האמבאר שהתפלל שם רבנו ז"ל):

ד. ואחר כך במשך שנה או שנתים נתקלקל ונחרב קצת על פי איזה סבה זה האמבאר, עד שגם שם לא היה באפשר להתפלל, והתחיל מוהרנ"ת לשכור איזה חדר גדול אשר חפש ומצא בכל שנה, שיהיה ביכלת שיכנסו שם כל הצבור להתפלל בראש השנה:

עא. הנה זה האמבאר' היה כמין אכסדרה, צריף, אשר איננו מתאים לשמש כבית כנסת, ובפרט לתפילות הקבועות של הימים הנוראים, והסיבה היחידה שחפצו גדולי תלמידי רבינו להתפלל דווקא שם היתה רק מחמת שזהו המקום בו התפלל רבינו ז"ל בראש השנה האחרון שקודם הסתלקותו, והרגישו בנפשם שעל ידי ההתאספות דווקא במקום זה, על ידי זה ימשיכו את אורו הקדוש בינינו ביותר; ומנגד היה בעיר בית כנסת חדש קבוע ומתוקן לכלל, הלא הוא בית הכנסת שנקרא בשם 'שומרים לבוקר' שנבנה אז על ידי איש אחד אשר רצה וחשק שאנשי שלומנו יתפללו שם, וגם כל אנשי הציבור התמידי שבזה בית הכנסת הסכימו על זה שאנשי שלומנו ינהלו וינהיגו את כל סדר התפילות וכיוצא בזה כאוות נפשם חפצם ורצונם בימי ראש השנה הקדושים, ועל כן עמד מוהרנ"ת וטען כנגד שאר גדולי תלמידי רבינו ז"ל שהיות ששמע מפי רבינו ז"ל שאמר פעם לו ולחבירו רבי נפתלי ז"ל "אני רוצה שתהיו מעורבים עם העולם" כמבואר לעיל בסימן קס"ז, ובזה כלול בוודאי גם שאנשי שלומנו לא יתנהגו כמין כיתה נפרדת חס ושלו, אלא יתאספו ויתקבצו יחדיו בזמני התפילות במקום קבוע ומיוחד לבית הכנסת, וכנהוג בכל קהילות ישראל בכל אתר ואתר - על כן רצון רבינו היה בוודאי שיהיגו את הקיבוץ הקדוש שלו בבית הכנסת ולא במקום ארעי כאותו 'אמבאר'; ואכן בסופו של דבר נהגו שם אנשי שלומנו את כל ענייני ה'ראש השנה שלו' כחפצם ורצונם. (רל"י).

ה. אבל אחר כך סבב השם יתברך בקצת שנים שהיה קשה וכבד לאין ערך למצא חדר כזה לשכרו, וראה מוהרנ"ת שאם לא ישתדל לבנות עבור זה בית הכנסת מיחד להתפלל שם באספת הקבוץ בראש השנה - לא תתקיים כלל אספת הקבוץ, כי בלי ספק יהיה נמצא לפעמים שנה אחת שלא יהיה לשכר חדר כזה, ותבטל האספה לגמרי חס ושלום מחמת זה; ונתעורר באמצע השנה לסבב בכל העירות שנוסעים מהם לאומאן לימי ראש השנה כנ"ל, ולהציע לפני אנשי שלומנו בכל עיר ועיר להתנדב מעות לצרכי זה הבנין^{עב}: (שיחות וסיפורים סימן נד)

מח

מוהרנ"ת אמר: "אם נתאספים עשרה ברסלבר חסידים" - ראוי לנסע אל כל קצוי העולם לתחב את ראשו ביניהם; ודבר אז לענין ראש השנה, כשנאספין כל הקבוץ הקדוש, כמה גדול ערכו^{עב}:

מט

אודות הענין הגדול להתפלל ביחד במקום אחד בראש השנה הקדוש, אמר אדונינו מוהרנ"ת ורבינו זצ"ל: "אז איר וועט זעך האלטן אין

עב. עוד בענין השתלשלות בניית הקלויז - ראה להלן חלק ב' מסימן תק"כ והלאה, בערך 'הקלויז'.

עג. ראה גם 'עלים לתרופה' במכתב מיום ג' עקב שנת תר"ג: "חסדו גבר עליך מאוד שזכית להיות בחלקו ולהקרא על שמו הקדוש ולהתקבץ בכלל קיבוץ שלו הקדוש, ובפרט על ראש השנה שהוא עיקר זמן הקיבוץ וכו'; ובשבת נחמו הזה דיברנו הרבה (נדפס ב'ליקוטי הלכות' נטילת ידים ו אותיות עז - פ) בענין נפלאות נוראות מעלת הקיבוץ של כל עשרה מבני ישראל, כי אכל בי עשרה שכינתא שריא וכו' (ראה סנהדרין לט.)", עיין שם שמביא כל הנ"ל בכדי להתפיס בלב המעיינים נוראות קיבוצם של כל אנ"ש על ראש השנה; וראה עוד 'ליקוטי הלכות' ציצית ז' אות ט'.

איינעם - וועט איר מען צוציען צו זעך" - "אם תחזיקו עצמכם ביחד - אזי תמשיכו אותי אליכם", בפרט בימי ראש השנה; אף שידע אני שיש לכבודו בזה כמה טעמים מה שפכודו רוצה להתפלל במקומו, אף על פי כן צריכין לעשות דבר שקשה לכבודו, בבחינת מסירת נפש, כדי למלאת רצון רבנו זצ"ל, שרצון רבנו הוא בודאי בלי שום ספק שאנשי שלומנו יהיו ביחד בימים הקדושים האלו, ובזה יגרמו נחת רוח לרבנו זצ"ל, שלא להפרד מהקבוץ, רק להתפלל ביחד" (תמימי דרך)

עד. ראה ב'חיי מוהר"ן סימן קפ"ז: "קודם שיצא מברסלב לאומאן להסתלק שם, בעת שיצא מפתח הבית ולחוץ לעלות על העגלה עמד אצל המזוזה, והניח ידו על המזוזה, ענה ואמר להעולם: 'תראו להתקבץ יחד ולהתפלל יחד, כי אם תתפללו בכוונה - אולי תוכלו להמשיך אותי לכאן עוד הפעם'; וראה עוד בארוכה להלן חלק ג' סימנים א' וב', ובהערות שם.

עה. וראה להלן בחלק ב' סימן תקמ"ט: "בסוף ימיו של רבי שמשון בארסקי היה קשה לו מאוד לסבול את הצעקות בתפילה של בני הנעורים בקלויז, ואף על פי כן לא הסכים בשום אופן לרצון בני חבורתו לעשות מניין נוסף, ואף בראש השנה, כשהגיעו לאומאן רבים מבני חבורתו, לא הניח לחלק את המניינים. ובראש השנה של שנת תרצ"ו שהיה כבר אחרי הסתלקותו של רבי שמשון (נלב"ע א' סיון תרצ"ה), נפרדו כמה מאנשי שלומנו והקימו במקום אחר מניין נוסף לעצמם, ובקלויז שימשו רבי אברהם שטערנהארץ ורבי לוי יצחק כבעלי תפילה כבשאר השנים. בעת תפילת המנחה של ערב ראש השנה היו בכיות גדולות של התעוררות בקלויז, והבחין אז רבי לוי יצחק באחד מאנשי שלומנו שנפרדו, שנכנס אז לקלויז, וניגש אליו והתחנן בפניו: 'ס'איז דעם רבינ'ס ראש השנה, טייל זיך נישט אפ! דו זעסט דאך די התעוררות דא!' - 'זהו ראש השנה של רבינו, אל תיפרד מעימנו! הרי רואה הינך איזו התעוררות יש כאן!'; אך לא הועילו דבריו. ובאותה שנה היו צרות רבות ורעות רחמנא ליצול, וכבר בתחילת החורף של אותה שנה סגרו ואטמו השלטונות את הקלויז, ושוב לא היו יכולים עוד אנשי שלומנו להתפלל שם; גם באחת השנים היה מעשה שהיו כמה אברכים אשר ליבם בער בעבודת ה' מאוד מאוד, והלכו לציון רבינו אחרי תפילת שחרית של ראש השנה, וחזרו באיחור אחרי סדר התקיעות, כשכבר עמד החזן רבי אברהם שטערנהארץ בתפילת 'הגני העני ממעש', ומחמת כן תקעו לעצמם בחופזה וללא התעוררות באיזו פינה אשר ב'פאליש' בית הכנסת, ואף הפריעו בזה לכלל אנשי שלומנו. אחרי התפילה גערו בהם זקני אנשי שלומנו מאוד, באמרם להם: "דער רבי איז דא מיט אונז דא, און איר לויפט אונעק? און וואספארא תקיעות האט איר געהאט? און וואספארא דאווענען האט איר

נ

בְּקִבְלָה מְרַבְּנוּ ז"ל: "הָעוֹשֶׂה מַחְלָקָת וּמְרִיבָה בְּעֵת הַקְּבוּץ אֶצְלוֹ עַל
יְמֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה - לֹא יִשְׁלִים אֶת שְׁנָתוֹ!" - "אִזּוֹ מֶעַן מֵאֲכֹט
מַחְלָקָת רֹאשׁ הַשָּׁנָה - לְעֵבֶט מֶעַן נִישֵׁט אוֹיֵס דָּאס יָאֵר!"

לְרַבִּי נַחֲמָן בֶּן מוֹהֲרַנ"ת הָיָה בֶּן בֶּשֶׁם רַבִּי נִתְנִי שֶׁהָיָה עוֹבֵד ה' מִפְּלֶג
בְּמַעֲלָה מְאֹד, וְהָיָה דָּר בְּעִיר דִּימִיטְרִיוֹקֶע, וְלוֹ הָיָה בֶּן בֶּשֶׁם רַבִּי
יִצְחָק שְׁדֵר בְּעִיר בְּאַבְרִינִיץ וְהָיָה מְכֻנָּה בֶּשֶׁם רַבִּי אֵיצִיק בְּאַבְרִינִיצְעֵרִי,
וְגַם הוּא הָיָה עוֹבֵד ה' מִפְּלֶג בְּמַעֲלָה.

וְהִנֵּה לְאַחַר פְּטִירַת מוֹהֲרַנ"ת יָשָׁב בְּנוֹ רַבִּי נַחֲמָן עַל מְקוֹמוֹ בְּקְלוֹיזִי"ע
בִּימֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה^ט, וּמָקוֹם זֶה הָיָה הַמָּקוֹם הַחֲשׁוּב וְהַנִּכְבָּד
שֶׁבְּקְלוֹיז, מִחֲמַת שֶׁהָיָה מְקוֹמוֹ שֶׁל מוֹהֲרַנ"ת; וּכְשֶׁנִּפְטַר רַבִּי נַחֲמָן, יָשָׁב
עַל מְקוֹמוֹ בְּנוֹ רַבִּי נִתְנִי הַנ"ל.

שׁוֹיִן גֶּעְהָאט? און איר האט נאך אונז געשטערט! - "רבינו הקדוש נמצא כאן עימנו, ואתם
בורחים לכם? וכי אלו תקיעות היו לכם?! ואיזה מוסף התפללתם מחמת כן אחר כך?! ובנוסף
לכל גם הפרעתם לנו!" - והתחרטו מאוד, ושוב לא עשו כן בשאר השנים. (רל"י).

עו. ראה עוד אודותיו להלן בחלק ב' סימנים תשנ"ה - תשנ"ח.

עז. ראה אודותיו להלן בחלק ב' מסימן תשנ"ט והלאה.

עח. אחיו רבי יצחק ושאר בני מוהרנ"ת היו בעלי יכולת לרכוש לעצמם מקום בקלויז, ועל
כן רבי נחמן שהיה עני הוא שלח לעצמו את מקום אביו למקומו הקבוע לתפילה. (רל"י).

עט. מעשה זה היה לכאורה בקלויז הראשון בתבניתו וצורתו כפי שנבנה על ידי מוהרנ"ת
(ראה להלן חלק ב' מסימן תקכ והלאה), ושם היה למוהרנ"ת מקום בתפילה וכמסופר; אמנם
ייתכן גם שהיה זה כבר בקלויז השני שנבנה על ידי רבי סענדער טיראהוויצער (ראה להלן
חלק ב' מסימן תקל והלאה). יצויין כי בב' הפעמים שהוסיפו לבנות את הקלויז של מוהרנ"ת,
היה זה מכוון ומדויק ממש באותו המקום בו בנה מוהרנ"ת, רק שהחליפו את הקירות,
וייתכן שגם האריכו במקצת את המבנה. (רל"י).

פַּעַם בְּאִיזוֹ שָׁנָה בְּלִיל 'זְכוֹר בְּרִית' הִלְכוּ כַּמָּה מַגְבִּירֵי אָנָשִׁי שְׁלוֹמֵנוּ
מְטַשְּׁעֵהֶרִין וְכַבְּדוּ אֶת רַבִּי נַחֲמָן מֵהָעִיר זְשַׁעְרִין בִּישִׁיבָה בְּמָקוֹם
חָשׁוּב זַח"פ, זֹאת לְסִבַּת הַתְּעַשְׁרוּתוֹ הַפְּתָאוּמִית בְּאוֹתָהּ עֵת, וְאַמְרוּ
לְעַצְמָם: "הֲרִי רַבִּי נָתַן הוּא אִישׁ עָנִי, וְהוּא גַם כֵּן עָנִי, וְבוֹדָאִי לֹא יַעֲשֶׂה
מִזֶּה דְּבָר"; וְאַכֵּן נִגַּשׁ לְהַתְפַּלֵּל בְּמָקוֹם הַזֶּה, וְכִשְׁהִגִּיעַ רַבִּי נָתַן לְאַמִּירַת
הַסְּלִיחוֹת בְּלִיל 'זְכוֹר בְּרִית' וְרָאָה שְׂרַפִּי נַחֲמָן מְזַשְּׁעֵרִין יוֹשֵׁב עַל מְקוֹמוֹ
- הִלֵּךְ וְנַעֲמַד בְּמָקוֹם אַחֵר, וְלֹא עָשָׂה מִכָּף שׁוּם עֵסֶק.

וְהִנֵּה בָנוּ שֶׁל רַבִּי נָתַן, רַבִּי אֵיצִיק בְּאַבְרִינִיצֶער הַנ"ל שֶׁהָיָה כְּאֹמֹר
עוֹבֵד ה' מְפֻלָּג, עֵסֶק אֲזוּ בַּעֲבוּדַת ה' עַל הַצִּיּוֹן הַקְּדוֹשׁ מִשָּׁן כָּל
הַלֵּילָה, וְאַחֵר לָבוֹא לְסְלִיחוֹת 'זְכוֹר בְּרִית', וְהִגִּיעַ בְּעֵת שֶׁכָּבַר הָיָה הַקֹּהֵל
בְּתוֹךְ אַמִּירַת הַסְּלִיחוֹת, וְרָאָה אֵיךְ שֶׁאַבְיוֹ עוֹמֵד בְּאִיזוֹ פִּנָּה - וְרַבִּי נַחֲמָן
זְשַׁעְרִינֶער יוֹשֵׁב עַל מְקוֹמוֹ אֲשֶׁר הוּא לָהֶם בִּירוּשָׁה כַּנ"ל; עַל כֵּן נִגַּשׁ
לְרַבִּי נַחֲמָן מְזַשְּׁעֵרִין וְאָמַר לוֹ: "דָּאס אִיז דָּעם טאַטענ'ס שְׂטאַט נֶאָךְ
פּוֹן דָּעם זַיִדן!" - "זֶהוּ מָקוֹם אָבִי הַקְּבוֹעַ אֲשֶׁר הִגִּיעַ לוֹ בִּירְשָׁה עוֹד
מִזְקֵנּוּ מוֹהֲרֵנ"ת". נַעֲמַד תַּכְּף רַבִּי נַחֲמָן זְשַׁעְרִינֶער וְהַחֲזִיר לְרַבִּי נָתַן אֶת
מְקוֹמוֹ, וְהִלֵּךְ לִישֵׁב בְּאִיזָה מָקוֹם אַחֵר, וְלֹא עָשָׂה גַם הוּא שׁוּם עֵסֶק,
כִּי הָיָה אִישׁ כָּשֶׁר וְתָמִים וּפְשׁוּט, וְלֹא הָיָה שִׁיף כָּלֵל לְדַבֵּר מַעֲשֵׂה זֶה.

אֲמָנָם לְגִידֵי טַשְּׁעֵהֶרִין הַנ"ל חָרָה הַדָּבָר, כִּי רַבִּי אֵיצִיק שֶׁהָיָה אַבְרָף
צָעִיר לְיָמִים וְעָנִי מְרֹוד הָיָה קָל בְּעֵינֵיהֶם, וּמִי הוּא שִׁירְהִיב

פ. עיר סמוכה לאומאן ולברסלב. (רל"י).

פא. ואיננו יודעים אם רבי נחמן מזשערין ידע בוודאות שזה המקום הוא מקומו של רבי
נתן ב"ר נחמן הנ"ל. (רל"י).

בנפשו להתערב בעניניהם, על פן לתפלת המנחה של ערב ראש השנה הלקו והושיבו שוב את רבי נחמן מזשערין במקומו של מוהרנ"ת ז"ל. כשבא רבי נתן וראה שרבי נחמן מזשערין יושב שוב על מקומו, הבין שפשיחור בנו רבי איציק מהציון הקדוש לאחר שעסק שם כל היום בעבודת השם בהתלהבות, ויראה שוב ככל הדברים האלה - יסלק שנית את רבי נחמן וזשערין ער ממקום מוהרנ"ת, על פן הלה רבי נתן ונעמד סמוך לפתח כניסת הקלויז, והמתין שם לבנו. כשהגיע רבי איציק מהציון הקדוש אחרי עבודת ערב ראש השנה, נגש אליו תכף אביו ואמר לו בקפידה: "איציק, מיר האפן א קבלה פון דעם רבי'ן, אז מען מאכט מחלקת ראש השנה - לעבט מען נישט אויס דאס יאר! טשעפע נישט!" - "איציק, יש לנו בקבלה מרבנו, שהעושה מחלקת ומריבה בראש השנה - לא ישלים את שנתו! מצוה אני עליך שלא תגע ולא תעשה דבר!". שמע רבי איציק בקול אביו ושתק, ולא גרם לשום וכוונתים סביב פרשה זו, ועמד רבי נתן על רגליו במשך כל ה'ראש השנה'.

והנה תכף לאחר ראש השנה נפטר רבי נחמן מזשערין והלה לעולמו, והיו אנשי שלומנו מקניטים את אנשי טשעהרין באמרם להם: "איר האט אים געהרגעט דעם אידן! א תמימות'דיגער יוד איז געווארן אביסעלע פארמעגלאך, גייט איר צונעמען רבי נתן'ס א שטאט?!" - "אתם הרגתם יהודי זה [בתאות הנצחון והמחלקת שלכם]! וכי בעבור שקצת נתעשר יהודי תמים זה, הולכים אתם ולוקחים את מקומו של רבי נתן?!"^{פב}.

פב. ואף שרבי נחמן מזשערין היה איש כשר, מכל מקום אחרי המעשה שהיה ב'זכור ברית' היה לו להבין הדבר מעצמו ולבלי לחזור עוד לישב באותו מקום. (רל"י).

ובְּשָׁל מַעֲשֵׂה זֶה הָיָה שָׁגוּר בְּפִי אֲנָשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ הַדְּבוּר: "רֹאשׁ הַשָּׁנָה
זֶאל מָעַן זֶיךְ הֵיטָן פּוֹן מַחְלָקֶתְיָן!" - "בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה צְרִיכִים
לְהִזָּהֵר וּלְהִשָּׁמֵר מִמַּחְלֻקוֹת!" (מעשה זה היה קודם בואו של רבי לוי יצחק
לאומאן, ורבי לוי יצחק שמעו מרבי מרדכי באברניצער)

נא

זְמַנֵּי הַתְּפִלּוֹת הַנִּהְיָגִים כִּיּוֹם בִּימֵי הַקְּבוּץ שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה - יְסוּדָתָם
בְּהִרְרֵי קוֹדֶשׁ עוֹד מְזֻמָּן מוֹהֲרֵנִ"ת ז'ל"פ, וּבְרֹאשׁ הַשָּׁנָה לֹא נִהְיָה

פג. וראה להלן שאף בעת ימי ראש השנה של שנת תר"פ, שה'באנדעס' (פורעים) סובבו בחוצות וחמסו ורצחו ה", וה'ראש השנה' של רבינו התקיים אז במסירות נפש כידוע תחת 'חרבות וסכינים מחודדים' כלשון מוהרנ"ת (ראה לעיל סימן רכב) [והצליחו להגיע אז רק מניין עשרה אנשים בלבד, מלבד אנשי שלומנו דאומאן], ואז היה מעשה שבערב ראש השנה הגיע שליח מרב העיר (רב זה נבחר מטעם השלטונות, ואם כי היה קצת 'מודרני', אך היה ירא שמים) לכל הבתי כנסיות, והכריז שם בשם הרב הנ"ל לצוות על כל תושבי העיר שמחמת סכנת חיים יזדרזו כולם להתפלל תפילות ראש השנה לפנות בוקר, ועד שיאיר היום כבר יסיימו התפילה ויסגרו את כל בתי הכנסיות, כי במשך היום יהיה בעיר יריות וקרב עקוב מדם, וצריכים להסתתר כל אחד בביתו ובמרתפים, וזכורנו איך כשבא השליח הנ"ל בערב ראש השנה והכריז כנ"ל בבית מדרשנו, נענה רבי שמשון בארסקי בעוז [זאת אף שרבי שמשון בטבעו היה איש מתון ושקט] ואמר: "ס'איז דעם רבינ'ס ראש השנה! מָעַן זֶאל דאָווענען הײַנטיג'ס יָאָר אַזוי ווי אַלע יָאָר! מָעַן זֶאל נִישֵׁט מאַכן קײַן שׁוֹם חִלּוּק, אַזוי ווי אַלע יָאָר!" - "זהו ה'ראש השנה של רבינו' (ואין אנו יכולים להחליט לחדש בה שום נוהג חדש)! נתפלל גם בשנה זו כסדר וכרגיל כל השנים! לא נעשה שום חילוק, רק כמו בשאר כל השנים!". ואכן בית הכנסת שלנו היה היחיד בכל העיר אומאן שהתפללו בו אז בזמנים הרגילים כבכל השנים, כי בשאר בתי הכנסיות סיימו את התפילה עד עת אור הבוקר, אך אצל אנשי שלומנו נמשכה התפילה עד השעה שלוש בצהריים כבכל השנים, והתפילה היתה אז בכזה פחד ורעדה שאין לשער, כי משך כל היום התעופפו כדורי נפץ בעיר מצד זה לצד זה, והיתה בזה סכנת נפשות עצומה, וכל עת התפילה היו אנשי שלומנו בוכים וצועקים בתפילתם עד לב השמים מגודל המורא שהיה עליהם, כי חייהם היו ממש תלויים להם מנגד בכל רגע, והיתה אז עת התעוררות גדולה בתפילתם, ובסייעתא דשמיא עבר הכל כשורה ללא שום נזק לאף מתפלל, ושלא כדרך הטבע כלל וכלל, והתפילה שלנו הרעשה עולמות,

הַצְבוּר מַעוֹלָם לְהַתְפַּלֵּל כְּוִתִּיקִין^י, וְזֹאת מִפְּנֵי הַקָּשִׁי שֶׁיִּתְאַסְּפוּ וְיִתְקַבְּצוּ
כָּלֵל הַקְּבוּץ הַקָּדוֹשׁ לְהַתְפַּלֵּל יַחַד בְּעֵת כְּזוֹתָהּ:

נב

כְּשֶׁהַפְּלִיג פָּעַם מוֹהֲרֵנִי תִּבְגְּדֵל מַעֲלֵת קְבוּץ אֲנָשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה
בְּאוֹמָאן, עָנָה וְאָמַר: "דִּי גִאנְצֶע וועלט שְׁרִיט 'הַמֶּלֶךְ',
אָבֶער אֵין אוֹמָאן אִיז קְרִינֶאצִּיעַ!" - "כָּל הָעוֹלָם צוֹעֵק בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה
'הַמֶּלֶךְ', אוֹלָם בְּאוֹמָאן הִיא הַהִכְתָּרָה!":

נג

אַחֲרֵי תְּפִלַּת הַמִּנְחָה שֶׁל הַיּוֹם הָרִאשׁוֹן שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, הִיָּתָה דְּרָךְ
רַבֵּנוּ תָּמִיד לִילָךְ לְהִנָּהֵר הַגָּדוֹל לומר שֵׁם 'תְּשֻׁלִּיךְ' (מְלֻבֵּד

והיה אז כזו מין התעוררות, וכמו שהיו ממשיכים בידיים: 'הנה רבינו!' - "מֵעַן הָאֵט
אָפֶגֶדאָנוּט בִּיז דְּרִי אַזִּיגֶער אַזִּי ווי אַלע יָאר - מֵעַן הָאֵט אָנְגֶעטאַפֶּט מִיט דִּי הָעֵנֶט אַז
ס'אִיז דָּא אַ רַבִּי!". (רל"י).

פד. זולת הרב מטשעהרין, שהיה מאריך מאוד בתפילתו, והיה מתחיל בראש השנה להתפלל
בזמן המוקדם, אך גם הוא נזהר בזה להתחבר יחד עם הציבור בעת הגיעם לתפילת הלחש,
ואף הנהגתו זו להתחיל להתפלל מוקדם עשה בהצנע לכת כזה, עד שהציבור כלל לא ידע
מהנהגתו. כי באלה שלושה הימים בשנה לא התפללו אנשי שלומנו כוונתיקין: בשני ימי ראש
השנה, וביום הכיפורים. (רל"י).

פה. וכי ייתכן לחלק בימי ראש השנה את המניינים, ולעשות מניינים בנפרד כבשאר ימות
השנה?! כמו כן אצל אנשי שלומנו היו מאריכים מאוד בתפילה, ומשך זמן התפילה מ'אדון
עולם' עד 'צור ישראל' היה נמשך שתי שעות, ואי אפשר לברך מוקדם כל כך את ברכת
הציצית. (רל"י).

בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל שְׁנַת תַּק"ע"י), וְאַחֵר כֵּן הָיָה אוֹמֵר וּמַגִּלָּה תוֹרָה י.

בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל שְׁנַת תַּקע"ב, הִיא הַשָּׁנָה הָרִאשׁוֹנָה לְאַחֵר הַסְּתָלְקוֹת רַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ, הֵלְכוּ כָּל אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ לְשֹׁמֵעַ בַּעַת הַנִּל תוֹרָה מִפִּי שֶׁל רַבִּי שְׁמוּאֵל אֵיזִיק, וְאֵלּוּ אֵצֶל מוֹהֲרַנ"ת נֶאֱסָפוּ אַנְשֵׁים סְפוּרִים

פו. ראה 'חיי מוהר"ן' סימן מ"א; וב'ימי מוהרנ"ת' חלק א' סימן ל"ז: "בשנת תק"ע אמר בראש השנה התורה 'תקעו - אמונה' (ליקוטי תנינא סימן ה), והוא המשך גדול מאוד, אשר לא נמצא בספריו תורה ארוכה כזאת וכו'. באותו הראש השנה כשהלך לומר 'תשליך' נחלק ונפל הוא ז"ל, ונשאר יושב על הרפש, ולכלך בגדו וידו, ותיכף הביאו לו בגד אחר ומים, והחליפו בגדו ורחצו ידו, ולא דיבר על זה מאומה, והלך ואמר 'תשליך' סמוך לבית הכנסת, כי ראו הנהר משם, כי לא היה לו כוח לילך להנהר הגדול כדרכו תמיד. אחר כך אמר התורה 'תקעו' הנ"ל, ושם בסוף התורה הנ"ל הזכיר על פסוק 'וחמלתי עליהן וכו' (מלאכי ג יז) שהאדם צריך להשליך עצמו לתוך רפש וטיט וכו' בשביל לעשות רצון השם יתברך, ועל ידי זה זוכה להשיג בחינת 'צדיק וטוב לו' וכו', עיין שם העניין הנפלא והנורא הזה היטב, ותבין נפלאות השם, איך בכל דבר שאירע אצלו היו בו פלאי פלאות; וב'פרפראות לחכמה' סימן ה' תנינא אות י"ט: "גם בראש השנה הנ"ל קודם שאמר המאמר הנ"ל הלך רבינו ז"ל לומר 'תשליך', ונפל על הרפש וכו', ואחר כך נכלל גם עניין זה במאמר הנ"ל בדרך נפלא ונורא מאוד, כמבואר שם באות ט"ו שצריך לגלגל עצמו בכל מיני רפש וטיט כדי לעשות נחת רוח לאביו שבשמים, ועיין שם מה שזוכין על ידי זה. גם לעניות דעתי רומז בעניין זה עניין נפלא מהתיקונים הגדולים שנעשו גם אחר הסתלקותו ז"ל על ידי שבאים על קברו הקדוש וצועקים שם אל השם יתברך מעומק הלב כל אחד לפי בחינתו, בפרט על אודות תיקון הברית, תיקון הכללי, כאשר פקד עלינו בחיינו ז"ל על עניין זה והבטיח לנו להשתדל בטובתנו ובתיקון נפשותינו לנצח, ושרק בשביל זה בחר לו להסתלק במדינתנו באומאן, בשביל שיוכלו אנשי שלומנו לבוא על קברו וכו', וזה עיקר בחינת העבודה של הצדיק הגדול שמבואר שם באות ט"ו שמסלק כל חכמתו והשגתו, שהוא בבחינת בן שמחפש בגניזא דמלכא ועובד את אביו שבשמים בעבודות פשוט, ומשליך ומגלגל עצמו בכל מיני רפש וטיט בשביל עבודת ה' ולעשות איזה רצון ונחת רוח להשם יתברך".

פז. כשהיה חל ראש השנה ביום חמישי ושישי, פעמים שהיה רבינו מגלה תורה גם בעת סעודה שלישית של 'שבת שובה', כמובא ב'חיי מוהר"ן' סימן י"ב אודות שנת תקס"ה: "ראש השנה חל אז ביום חמישי ושישי, ובשבת תשובה שאחריו היינו מסופקים אם נזכה שיכנוס אלינו מחדרו לישב עימנו בסעודה שלישית לגלות לנו תורה, כי לא היה דרכו לישב עימנו בסעודה שלישית כי אם בעיתים ידועים".

בְּלִבְד (כַּחֲמָשָׁה אֲנָשִׁים). אוֹלָם בַּשָּׁנָה שְׁלֹא־חָרִיף (תקע"ג) כָּכָר בָּאוּ רַב אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ לְקַבֵּל וְלִשְׁמַע תּוֹרָה מִפִּי מוֹהֲרֵנִ"ת, כִּי רָאוּ וְהִבִּינוּ שֶׁהוּא הַתִּלְמִיד שֶׁקִּבֵּל בִּיּוֹתֵר מִרְבֵּנוּ ז"ל; וּמִנֵּי אִז כָּכָר הָיָה כֵּן בִּשְׁאָר כָּל הַשָּׁנִים:

נד

בַּשָּׁנָתוֹ הָאַחֲרוֹנָה - הִיא שְׁנַת תר"ה, יָרָז מוֹהֲרֵנִ"ת אֶת כָּל אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ בְּגִדְל חֵיּוֹב הַתְּקַבְּצִיתָנוּ יַחַד עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּאוֹמָאן, וְהָיָה מְרֻבָּה לְדַבֵּר מִזֶּה בַּפְּרָטִיּוֹת עִם כָּל אֶחָד וְאֶחָד שֶׁדִּבֶּר עִמּוֹ^ח; וּכְשֶׁנִּסַּע הוּא עֲצָמוּ לְאוֹמָאן סָבַב אֶת הָעֵגְלָה וְהָאֲרִיף בְּכוֹנָה בְּדֶרֶךְ אֶרְכָּה, וְנִסַּע לְכֶמָּה כְּפָרִים שֶׁדָּרוּ שָׁם מֵאַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ לְזָרֵם לָבוֹא עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְשָׁלַם לְבַעַל הָעֵגְלָה שְׂכָר מְרֻבָּה מְאֹד, כִּי שָׁלַם לוֹ שְׂכָרוֹ עָבוּר זֶה לְפִי שְׁעוֹת הַנִּסְיָעָה:

נה

בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה הָיָה מוֹהֲרֵנִ"ת אוֹמֵר 'הֵלְכָה' בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּבֵין הַשְּׂמָשׁוֹת שְׁבִין הַיּוֹם הָרִאשׁוֹן לַיּוֹם הַשְּׁנִי^ח, וְהָיְתָה הַתְּעוּרוֹרוֹת גְּדוֹלָה כְּזוֹ עַד שֶׁהָיָה אִז מִמֶּשׁ בְּטוֹל הַבְּחִירָה, כִּי ה'הֵלְכָה' הָיְתָה נֶאֱמָרַת בְּאֵשׁ שְׁלֵהֶבֶת, וְהַדְּבוּרִים הַיוֹצְאִים מִפִּי מוֹהֲרֵנִ"ת הָיוּ כְּגַחְלֵי אֵשׁ - "פִּיִּיעַר הָאֵט גַּעֲבָרַעֲנֵט פּוֹן רַבִּי נִתָּן'ס מוֹיִל בִּי דַּעַר זָאגֵן דִּי הֵלְכָה",

פח. ראה במכתב הסתלקות מוהרנ"ת (להלן חלק ב סימן תקעב): "וביום שני בא אליו רבי זאב ליובארסקע, ודיבר עימו מעניין ראש השנה של רבינו ז"ל, והזהיר מאד ליסע [לאומאן על ראש השנה]".

פט. וכפי שהיה זמן אמירת התורה בחיי רבינו ז"ל, וכמבואר להלן סימן רמ"ג (רל"י).

עד שהיו כאלה מאנשי שלומנו שהיו משתדלים לבוא על ראש השנה רק כדי לשמע ולהתעורר מדבוריו של מוהרנ"ת.

ובראש השנה של שנת תר"ה, היא השנה האחרונה לימי חיי הקדושים, לא ירד מוהרנ"ת לאמירת 'הלכה' כדרך בזמן הקבוע מדי שנה, והמתניו המתאספים בהשתוקקות ובכסופין לדבורים כי היתה להם חיות מדבוריו כל השנה. ובתוך כך עלה ונכנס רבי אפרים בן רבי נפתלי למוהרנ"ת לשאלו על כך, ואמר לו: "רבי נתן, דער עולם ווארט אזוי, דער עולם בענקט נאך הערן די הלכה!" - "רבי נתן, הצבור מחכה, הצבור משתוקק לשמע את ה'הלכה'!", ותרגן מוהרנ"ת את עצמו על כך שאינו יורד באיזה תרוץ (וכמשתמט על שחש ברגלו ואינו כל כך בקו הבריאות); והתפלא רבי אפרים על כך: "שמוהרנ"ת לא יאמר 'הלכה' בראש השנה?!" - "רבי נתן זאל נישט זאגן אן הלכה ראש השנה?", והבין שמוהרנ"ת השיב זאת כאמור רק כמשתמט.

ואכן אחרי ראש השנה הסביר מוהרנ"ת לרבי אפרים ואמר לו: "פארשטייסט נישט? איך האב באקוקט, האב איך געזעהן אז ס'איז שוין דא מענטשן וואס פארן און קומען אין שול אויף ראש השנה נאר דערפאר ווייל זיי ווילן הערן מיין הלכה, און איך בין דאך נישט קיין אייביגער, איך בין נאר א מענטש, וואס טוט מען טאמער וועט

צ. ואין סתירה ממעשה זה למה שמובא בכמה מקומות שחלק מהלכה ז' מהלכות שבת שב'ליקוטי הלכות' נאמרה בראש השנה האחרון לחיי מוהרנ"ת (ראה 'עלים לתרופה' מכתב מיום ו' ערש"ק עשי"ת שנת תר"ה ומכתב מיום הושענא רבא ערש"ק שנת תר"ה, וכן הוא ב'פרפראות לחכמה' בפירוש תורה ו' קמא), כי הלכה זו אכן נתחדשה בראש השנה האחרון, ואף נאמרה בפרטיות, אך לא אמרה אז מוהרנ"ת לרבים, מן הטעם המבואר בפנים. (רל"י).

עַר אִיבָּעַר אַ יָאָר נִישְׁט זײַן? אַז עַר וועט נִישְׁט זײַן דא - דאָרף דאָךְ יעֶנְעַר אויכעט נִישְׁט זײַן, ווייל עַר איז געקומען נאָר צו הערן די הִלְכָּה; האָב אײַךְ געוואלט ווייזן אַז אויב דער רַבִּי האָט געזאָגט 'מײַן זאך איז ראש השנה' - איז דאָס נִישְׁט געבונדן מיט קײַן הִלְכָּה, יא אַן הִלְכָּה, נִישְׁט אַן הִלְכָּה - אויף ראש השנה דאָרף מען זײַן! - "האַינך מביין? הַתְּבוּנָתִי וְרֵאִיתִי שְׁיֵשׁ כְּכֹר כְּמָה אֲנָשִׁים שְׁנוּסֵעִים וּבָאִים לְבֵית מְדֻרָּשְׁנוּ בְּאוֹמָאן עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה רַק בְּכַדִּי לְשִׁמוּעַ אֶת אֲמִירַת ה'הִלְכָּה' שְׁלִי, וְאֲנִי הָרִי לֹא אֶשָּׂאָר כָּאן לְנִצָּח, אֲנִי רַק אָדָם, וּמָה יַעֲשׂוּ אִם בַּשָּׁנָה הַבָּאָה הָאָדָם הַזֶּה לֹא יִהְיֶה? כִּשֶּׁהוּא (מוֹהֲרֵנִי) לֹא יִהְיֶה כָּאן - גַּם הַהוּא לֹא צָרִיךְ לִהְיוֹת, שְׁהָרִי הוּא הַגִּיעַ רַק עַל מְנַת לְשִׁמוּעַ אֶת אֲמִירַת ה'הִלְכָּה'; עַל כֵּן רָצִיתִי לְהִרְאוֹת שְׁהִיֹּת שְׂרַבְנוּ הַקְּדוֹשׁ אֲמַר (חַיִּי מוֹהֲרֵן סִימֵן רַב) שְׁכָּל עֶסְקוֹ הוּא רֹאשׁ הַשָּׁנָה - אֵין דָּבָר זֶה קָשׁוּר כָּלֵל בְּאַמִּירַת ה'הִלְכָּה', כֵּן הִלְכָּה, לֹא הִלְכָּה' - עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה צָרִיכִים לִהְיוֹת!"^{צב}:

צא. "רַבִּי נָתָן איז אזוי אַרױסגעהוילט געווען פון פֿרסום, אַז עַר האָט נִישְׁט געוואלט אַז עס זאל בלייבן עפֿעס אַז עַר איז, דער רַבִּי און דאָס איז עס! דער רַבִּי איז! און אַז דער רַבִּי איז - איז נִישְׁט קײַן נִפְקָא מִנָּה יֹא הִלְכָּה נִישְׁט הִלְכָּה, אַז דער ראש השנה איז תְּלוּי אין אים! אַז רַבִּי נָתָן איז שוין נִסְתַּלַּק ווערט שוין בַּטֵּל? נײַ!" - "מוֹהֲרֵנִי" תִּהְיֶה כֹּל כֵּךְ נָקִי וְזָךְ בַּתְּכִלִּית מִכֹּל [הַנִּהְיָה שִׁישׁ בַּה] 'פֿרסום', הוּא לֹא רָצָה שְׁתִּישָׂאֵר אִיזָה יִישׁוֹת מִמֶּנּוּ שֶׁהוּא מִשְׁהוּ, רַק רִבִּינוּ וְזֵהוּ זֶה! רִבִּינוּ הוּא [הַרְבִּי!] וְאִם רִבִּינוּ הוּא הַרְבִּי - אַזִּי אֵין הַבְּדֵל אִם מוֹהֲרֵנִי"ת כֵּן יֹאמֵר הַלְכָּה או לֹא יֹאמֵר הַלְכָּה, כִּשֶּׁהֲרֹאשׁ הַשָּׁנָה תְּלוּי בְּרִבִּינוּ! וְכִשְׁמוֹהֲרֵנִי"ת יִסְתַּלַּק מִהָעוֹלָם וְכִי יִתְבַּטֵּל הָרֹאשׁ הַשָּׁנָה? לֹא!". (רל"י).

צב. וְכִנְבוּאָה נִזְרָקָה מִפִּי מוֹהֲרֵנִי"ת בַּמַּעֲשֶׂה זֶה, וְכֵן בַּעוֹד כְּמָה רַמְזִים שֶׁהִיוּ בְּאוֹתָהּ שָׁנָה (רֹאֵה גַם הַמַּעֲשֶׂה הַמּוֹבָא לְהֵלֶן בַּחֲלָק ב' סִימֵן שֵׁט"), שְׁרִימָז לְרַבִּי נַחֲמָן טוֹלְטִישִׁינְעֵר שְׁבֹאוֹתָהּ שָׁנָה יִסְתַּלַּק), כִּי אַכֵּן בְּאוֹתָהּ שָׁנָה הַסְּתַלַּק מוֹהֲרֵנִי"ת. וְגַם הָרֹאֵה זֶה מוֹהֲרֵנִי"ת לְכָלֵּל שְׁעִנִּיין רִבִּינוּ הוּא גְּדוֹל כֹּל כֵּךְ, שְׁאִינוּ קָשׁוּר וְאִינוּ תְּלוּי בְּשׁוּם דְּבָר, כִּי עֵצֶם עֵנִינּוּ שֶׁל רִבִּינוּ עוֹלָה עַל הַכֹּל, הַכּוֹחַ הַיּוֹצֵא מִעֵנִינּוּ שֶׁל רִבִּינוּ עוֹלָה עַל הַכֹּל, דֵּהִינּוּ שִׁיכּוּלִים לְהַגִּיעַ בְּכּוֹחַ הַצַּדִּיק לְכָל הַמַּקּוֹמוֹת וְלְכָל הַתִּיקוּנִים שְׁצָרִיךְ הָאָדָם לְהַגִּיעַ לָשֵׁם, אִף לְמַקּוֹמוֹת הַצָּרִים וְהַדְּקִים (עֵיין

נו

רַבֵּנוּ ז"ל צִוָּה עַל אֲנָשָׁיו הַמִּתְקַבְּצִים אֵלָיו שֶׁיִּסְעוּ וַיָּשׁוּבוּ לְבִתְיָהֶם תַּכְף
אַחֲרֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְהָיָה מִקְפִּיד עַל כָּךְ שֶׁלֹּא יִתְעַכְּבוּ אֶצְלוֹ:^{צג}

ליקוטי קמא סימן כט), ואם יצא מרבינו הקדוש דיבור כזה, לבוא אליו על ראש השנה -
לא קשור הדבר כלל וכלל לאמירת 'הלכה' וכיוצא בזה - "דעם רבינ'ס זאף איז אזוי גרויס,
אז עס איז נישט פארבונדן אין קיין שום זאף, דער עצם זאף אליין איז עולה על הכל, דער
כח וואס גייט ארויס פון דעם רבינ'ס זאף אליין איז עולה על הכל". (רל"י); וראה עוד להלן
בחלק ב' סימן תקס"ו שבמוצאי ראש השנה הזה רקד מוהרנ"ת בהתלהבות יתירה.
צג. וכן בשאר הזמנים הקפיד רבינו שהאנשים שבאו לשהות בצילו לא יאריכו בשהותם,
כי לא היה מוכן לסבול שיישארו אצלו יותר מדאי, רק שבוע או שבועיים - ולנסוע בחזרה
- "ביים רבי'ן איז געווען, דער רבי האט נישט געוואלט לייזן אז מען זאל בלייבן ביי אים
צו פיל, א וואף צוויי - און פארן". וראה בערך רבי ראובן יוסף מהייסין שהבחין שאין רבינו
מקפיד על כך שיתעכב וכו' ונשאר אצלו שנה תמימה, עיין שם באריכות.